

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
Katedra historie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Chodské povstání

Didaktická analýza tématu ve vyučování
dějepisu na ZŠ

Bc. Iva Hemzálková

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2014

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, ... 2014

.....

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce PaedDr. Heleně Východské za cenné rady, věnovaný čas a pomoc. Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině za nekonečnou trpělivost a podporu.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 CHODSKÉ ETNIKUM A JEHO DĚJINY DO CHODSKÉHO POVSTÁNÍ	7
1.1 Založení Domažlic	7
1.2 Etymologie pojmu Chodsko.....	7
1.3 Chodsko a jeho obyvatelé	7
1.3.1 Názory na původ Chodů	7
1.4 Povinnosti Chodů.....	8
1.5 Poddání krále.....	8
2 DĚJINY CHODSKÉHO POVSTÁNÍ.....	9
2.1 Význam privilegií.....	9
2.2 Cesta k chodské rebelii.....	9
2.2.1 Chodové pod Švamberky	10
2.3 Boje s Lamingeny	11
2.3.1 Wolf Vilém Lamingen.....	11
2.3.2 Wolf Fridrich.....	13
2.3.3 Wolf Maxmilián	14
2.4 Chodské povstání 1692-1695	16
2.5 Konečná fáze chodské rebelie	25
3 HODNOCENÍ CHODSKÉHO POVSTÁNÍ VE SMYSLU MODERNÍCH POZNATKŮ.....	29
4 OBRAZ CHODSKÉHO POVSTÁNÍ V KRÁSNÉ LITERATUŘE.....	33
4.1 Národní obrození.....	33
4.2 Psohlavci	34
4.3 Další umělecká zpracování tématu.....	36
4.3.1 Jeminkote, Psohlavci!.....	37
4.3.2 Hudební zpracování.....	38
4.3.3 Psohlavci ve filmu	39
5 CHODSKÉ POVSTÁNÍ V SOUČASNÉ UČEBNICOVÉ TVORBĚ	42

5.1 Fraus 2010.....	42
5.2 Prodos 2009.....	42
5.3 SPN 2007	43
5.4 SPL-Práce 2006.....	43
5.5 Scientia 2003.....	43
5.6 Fortuna 1997	44
5.7 Další	44
6 OBRAZ CHODSKÉHO POVSTÁNÍ V CHODSKÉ LIDOVÉ TRADICI.....	45
7 NÁVRHY DIDAKTICKÝCH APLIKACÍ K TÉMATU	47
7.1 Didaktické hry.....	50
7.2 Dramatizace.....	65
8 ZÁVĚR.....	67
9 SUMMARY	70
10 PRAMENY A LITERATURA.....	71
11 PŘÍLOHA	I
Textové přílohy	I-III
Obrazové přílohy.....	IV-X

ÚVOD

Jihozápadní hranice českého státu s německým státem byly historicky stanoveny s ohledem na přírodní podmínky kraje, tvořilo je pohoří Českého lesa. Tuto oblast od středověku obývala etnografická skupina nazývaná Chodové. Podle této skupiny dostal název i celý region Chodsko, který se rozprostíral na pásu území a v okolí dnešních měst Domažlice, Tachov a Chodová Planá. Územím Chodska procházely zemské stezky, které spojovaly Čechy s Bavorskem a vedly také do Regensburgu (Řezna), jednoho z nejdůležitějších center obchodních styků s Čechami.¹ Chodskem a jeho dnešním centrem Domažlicemi procházely hned dvě obchodní stezky. První z nich byla kratší, vedla z bavorského Řezna podél řeky Naaby přes Waldmünchen (Mnichov nad Lesy) do chodské vesnice Klenčí, odtud pokračovala do Domažlic a odtud dále přes západočeské středisko Plzeň do Prahy. Druhá stezka byla sice delší ale schůdnější a vedla z Řezna podél řeky Chamb (Kouba) přes Furth im Wald (Brod nad lesy) do Všerub, odtud pokračovala přes Brůdek do Kdyně a pak do Domažlic, kde se napojila na první stezku k Plzni. V okolí těchto dvou významných stezek a mnoha dalších menších se nacházely a byly zakládány nové vesnice.

Dějinné události odehrávající se na území tohoto regionu tvoří bohatý soubor historických mezníků v kontextu dějin celého českého státu. Cílem této práce však je soustředit se na popis událostí konce sedmnáctého století, kdy se zde vzedmula rebelie proti vrchnostenskému rodu Lamingenů a zdůvodnění předpokladů, které k této rebelii vedly. V krátkosti je zmíněn i vývoj po konci rebelie, kdy bylo chodské panství prodáno novému vlastníkovi.

Můj vztah k Chodsku se vytvářel již od dětských let, a to hlavně proto, že jsem v sousedství tohoto regionu vyrůstala. S přibývajícím věkem jsem Chodsko, Chody, chodské tradice a zvyky, nářečí a chodskou historii postupně důkladněji poznávala, až mi Chodsko zcela učarovalo. Již ve své bakalářské práci jsem zpracovávala problematiku chodských regionálních dějin, a to konkrétně dějiny Chodska v období druhé světové války. Nahlédnutí do problematiky novodobých dějin ve mně vzbudilo touhu a potřebu jít hlouběji do historie Chodska, a proto jsem se rozhodla pro zpracování tematiky chodského povstání, které proběhlo na konci sedmnáctého století.

---

¹ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 7.

Ke zpracování tématu mě vedlo i to, že až budu vyučovat na některé ze škol v regionu, jsem rozhodnuta této problematice se pravidelně věnovat. Pro hlubší poznání své a i svých budoucích kolegů jsem se rozhodla zpracovat přehledné dějiny chodského povstání a vytvořit pro ně didaktické aplikace využitelné v pedagogické praxi, tak aby se práce pedagoga nápadně ulehčila.

Mezi hlavní cíle mé práce patří utřídění a zpřehlednění dějin chodského povstání, dále pak vytvoření sady didaktických aplikací, které mají za úkol prezentovat, fixovat a konkretizovat znalost dějinných událostí na Chodsku. Vytvořené didaktické aktivity mají za úkol motivovat žáky k zájmu o dějiny jako takové i o jejich region, a to pomocí vhodných poutavých a zábavných forem činnosti. Sestavu didaktických her bych ráda dále rozšířila tak, aby aktivity byly pro žáky stále poutavé. V modifikovaných verzích aktivit by žáci měli příležitost učivo si do hloubky osvojit a procvičit zábavnou formou. Při vytváření budu brát v potaz kromě didaktických faktorů i faktory vývojové tak, aby byly aktivity pro žáky sedmé třídy zvládnutelné a odpovídaly i jejich psychickému vývoji. Pedagog bude moci díky velkému množství činností a her vybrat aktivitu tak, aby přesně vyhovovala charakteru dané třídy, fázi výuky a zvolené vyučovací metodě. Vytvořené didaktické aktivity mohou dále sloužit pro inspiraci ostatním kolegům a mohou být aplikovány i na jiné tematické celky.

Práce bude sloužit jako rozšiřující materiál pro prohloubení znalostí o chodském povstání jak pro pedagogy, tak pro žáky a bude poskytnuta k využití místním školám v regionu Chodsko. Součástí mé diplomové práce je i pracovní sešit, ve kterém jsou shromážděny jednotlivé aktivity a hry v přehledné a strukturované podobě.

Předkládaná diplomová práce je členěna do jedenácti kapitol, které přinášejí podrobný odborně-historický a didaktický pohled na dějiny chodského povstání. V první kapitole uvádím do problematiky popisem chodského etnika a jeho dějin do počátku chodské rebelie, dále přibližuji etymologii pojmu Chodsko, původ a předhistorické území tohoto etnika. Jelikož podstata chodského povstání tkví i v tom, jací byli Chodové a jak se lišili od ostatních poddaných, uvádím pochopitelně také seznam povinností Chodů, které museli jakožto přímí poddaní krále vykonávat.

Detailně se dějinám chodského povstání věnuji v druhé kapitole, která přináší podrobný chronologický přehled dějin chodské rebelie v letech 1692 až 1695 a její příčiny. Nejprve důkladněji analyzuji privilegia, která byla Chodům udělena českými králi a která sehrála v chodském sporu klíčovou roli. Dále se zabývám právním postavením chodského

obyvatelstva, které původně podléhalo králi, ale později přešlo pod vlastnictví rodu Švamberků, a konečně roku 1630 do dědičného držení rodu Lamingenů z Albenruethu. Od častých chodských stížností proti zacházení vrchnosti a vysílání delegací do Vídně se ve své práci dostávám až k vyvrcholení chodské pře, kterým bylo popravení vůdce povstání Jana Sladkého zvaného Koziny v Plzni 28. listopadu 1695. Ve své diplomové práci používám pro označení nejznámějšího člena rodu Lamingenů Wolfa Maxmiliána obě možné varianty. Podle věcné souvislosti pojmenovávám zástupce chodské vrchnosti buď v původní formě Lamingen, nebo v bulačině Chody běžně používané označení Lomikar.

V následujících kapitolách se věnuji odrazu tématu v umělecké tvorbě. Největší zájem o spor odbojných sedláků proti jejich pánům přichází s národním obrozením, kdy se tato tematika dostává přes díla známých literátů do širšího povědomí. Mezi autory, kteří Chodsko proslavili, patří jména jako Božena Němcová a Alois Jirásek. Jirásek se svým historickým románem *Psohlavci* významnou měrou zasloužil na propagaci Chodska a je mu za to po právu prisuzován největší podíl na formování povědomí a názorů o Chodech, chodském regionu a chodském povstání. *Psohlavci* se pak stali předlohou i pro jiná umělecká díla. Jejich soupis a analýzu přináší tato diplomová práce v jedné ze závěrečných kapitol. I přes výhrady k historickým nepřesnostem románu, Jiráskovi nelze odepřít zásluhu na skvělém zpracování dějin Chodů od nejstarších dob až po Bílou horu.

V další aplikované kapitole se zabývám analýzou učebnic používaných v současné době v českých školách. Pro analýzu, které musela nutně předcházet návrhům didaktických aktivit, jsem vybrala sedm sad učebnic vydaných českými nakladatelstvími v rozmezí let 1994 až 2010. Hlavním kritériem pro výběr jednotlivých učebnic byla jejich využívanost ve školách. Výsledky analýzy a hodnocení obsahu prostudovaných učebnic uvádím v předložené diplomové práci, a to konkrétně v kapitole číslo pět. Nejlépe hodnotím obsah učebnic vydaných nakladatelstvím SPL-Práce a Scientia, tyto publikace poskytují nejvěcnější popis a informace o chodské rebelii a jsou dokonce podpořeny ikonickým materiálem. Další z analyzovaných učebnic obsahují strohé informace o dějinách na Chodsku a dvě z nejznámějších nakladatelství SPN a Fraus se o nich dokonce nezmiňují vůbec.

Při psaní předkládané diplomové práce jsem pracovala s literaturou odbornou ale i beletrií, která měla významný podíl na formování tradic a legend o chodském povstání. Hlavní oporou pro získání informací o dějinách chodského povstání mi byla více než šesti set stránková publikace historika a archiváře **Františka Roubíka** *Dějiny Chodů u Domažlic*,

kteřá prezentuje nejpodrobnější soubor fakt nejen k dějinám chodského povstání, ale i k nejstarším dějinám celého chodského etnika. Roubík ve své práci přináší detailní, přehledně strukturované a chronologicky řazené dějiny chodského regionu i s jeho obyvateli. S Roubíkovou odbornou studií, která podrobně uvádí historické skutečnosti získané studiem archivních pramenů, se mimo Chodsko seznámila pouze odborná společnost historiků.

Nový náhled na dějiny odehrávající se na Chodsku na sklonku sedmnáctého století jsem získala při studiu prací profesora českých dějin **Eduarda Maura**. Maur se k dějinám Chodska vyjadřuje ve svých studiích *Chodové: historie a historická tradice* z roku 1984 a *Kozina a Lomikar* z roku 1989. Při svém bádání jsem využívala především publikaci *Kozina a Lomikar*, která předkládá ucelené informace o dějinách tohoto regionu, striktně se soustředí na výklad dějin a je oproštěna od jakéhokoli ideologické nadstavby.

Mnohé potřebné informace mi poskytla analýza práce *Historie domažlických Chodů* autorky **Jany Koutné**, která prezentuje dějiny chodského lidu se zaměřením na chodské povstání stručněji. Velká výhoda její práce však tkví v její přehlednosti, která slouží k lepší orientaci v díle a umožňuje tak studium problematiky i běžným čtenářům.

Cenným zdrojem informací mi byla práce historika **Georga Leopolda Weisela** *Der Chodenprozess* sepsaná na základě studia archivních pramenů. Drobnou komplikací bylo, že tato německá práce nebyla nikdy přeložena do češtiny, ale i přes počáteční těžkosti s předkladem odborného textu jsem nakonec ocenila práci s původními archivními materiály, např. s originálními soudními akty k procesům s Chody či s německy vedenými zprávami úředníků lamingenského panství.

Při své práci jsem dále využívala četné informační zdroje, jedním z nich byl pochopitelně i internet. Hodnocení obsahu webových stránek zaměřujících se na dějiny chodského povstání je ovlivněno tím, že často prezentují tradované informace jako historickou skutečnost. Čtenářům znalým odborné literatury, tento fakt ovšem nemůže působit při doplňování pohledu na dějiny chodské rebelie žádný problém.

Během shromažďování informací a podkladů k sepsání své diplomové práce jsem navštívila Muzeum Chodska v Domažlicích, Pamětní síň Jana Sladkého Koziny v Újezdě a Kozinův památník na vrchu Hrádek. Na těchto místech jsem našla cenné zdroje obrazového materiálu, které využiji pro tvorbu jednotlivých didaktických činností a her. Fotografie a rozsáhlejší obrazový materiál uvádím v příloze ke své práci.

1 CHODSKÉ ETNIKUM A JEHO DĚJINY DO CHODSKÉHO POVSTÁNÍ

1.1 Založení Domažlic

Sídelní a správní centrum Chodska, Domažlice, bylo založeno na pozůstatcích hradiště Tuhošť pocházejícího z přelomu 9. a 10. století. Toto hradiště bylo správním centrem formujícího se přemyslovského státu.² V souvislosti s existencí zemských stezek se Domažlice staly i centrem pro výběr cla na těchto stezkách. První písemnou zmínku o osadě nacházíme v opisu listiny knížete Boleslava II., který připisuje výnosy z cel v Domažlicích břevnovskému klášteru. Tato listina se vztahuje k roku 993.³ Na místě dnešního kostela Všech svatých stával v 11. století kostelík sv. Jakuba a v jeho okolí se vytvořilo jádro původní obchodní osady, která se postupně rozrůstala. Z rozhodnutí krále Přemysla Otakara II. byla tato osada v šedesátých letech 13. století povýšena na královské město. Domažlice byly opevněny a staly se součástí hraničních pevností českého království při hranicích s Bavorskem. Kolem města vyrostly mohutné hradby a valy a byl postaven domažlický hrad, ve kterém sídlili královští purkrabí.

1.2 Etymologie pojmu Chodsko

Chodsko je název regionu nacházejícího se na jihozápadě Čech. Označení tohoto regionu je odvozeno od pojmenování jeho obyvatel, tedy Chodů. Úkolem Chodů bylo střežení hranic, panovník je pověřil, aby „obcházeli“ hranice a hlídali, zda nedochází k posouvání hraničních mezníků a k těžbě dřeva. Název Chodové je tedy odvozen od slovesa „choditi“, které vystihuje hlavní úkol obyvatel tohoto regionu.

1.3 Chodsko a jeho obyvatelé

1.3.1 Názory na původ Chodů

Názory na to, odkud Chodové na jihozápad Čech přišli, jsou různé. Jednou z prvních teorií o původu Chodů můžeme najít ve spisu Mistra pražské univerzity Pavla Stránského *Respublica Bohemiae* (O státě českém) vydaném roku 1634⁴. Stránský v této knize popisuje Chody jako zajatce hradu Chodzec nacházejícím se ve Velkopolsku dopravené na území Čech Břetislavem I. kolem roku 1039. Kniže je měl také pověřit střežením západní

---

² <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/hranicni-mesto-domazlice.html> (13. 4. 2013)

³ <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/hranicni-mesto-domazlice.html> (13. 4. 2013)

⁴ http://www.domazlice.info/modules/zpravodajstvi/zpravodajstvi_nazor.html?nazor=ano&clanek_id=2580&vsechny=ne&nazor_zob%5B%5D=111 (15. 4. 2013)

zemské hranice Čech. Tato myšlenka se však dnes považuje za nepravděpodobnou.⁵ Další názor na původ Chodů vyjádřil ve svém díle *Dějiny města Klatov* **Jindřich Vančura**. Jeho teorii o původu Chodů na Slovenku nemůžeme fakticky podložit. Vančura se k této myšlence přiklání na pozadí tažení Přemysla Otakara II. na Slovensko, kde se setkal s funkcí hraničních strážců a podle tohoto vzoru ji měl přenést i na západ Čech. Teorie o původu chodského etnika se v průběhu let lišily, nad „kolébkou“ Chodů si lámali hlavy historikové, etnografové i jazykovědci. Názoru na to, že Chodové mají svůj původ v českém prostředí, se v devatenáctém století zastal i **František Palacký**. Nejpravděpodobnější je však hypotéza, vycházející z důkladné jazykovědné studie **Jana Františka Hrušky**, chodského rodáka, který Chodům jednoznačně připisuje sounáležitost s českým národem.⁶

1.4 Povinnosti Chodů

Hlavním úkolem Chodů bylo střežení hranic, avšak s jejich službou souviselo i mnoho dalších funkcí. Mezi těmito mohu jmenovat revidování neporušenosti hraničních znamení, zabraňování nepovolenému kácení hraničního lesa, vytváření záseků⁷ v případě ohrožení hranice vojenským útokem nepřítele. K strážní povinnosti Chodů také náležela kontrola cizích obchodníků přicházejících na naše území. Chodové měli za úkol ohlídat, aby se tito cestovatelé nevyhýbali celní povinnosti v Domažlicích. Jejich úkolem bylo dokonce nově příchozí obchodníky „doprovodit“ k celní stanici v Domažlicích.⁸ Když pak územím procházel král, například na říšské sněmy, Chodové ho doprovodili k hranici se slavnostním průvodem.

1.5 Poddaní krále

Chodové i chodské vesnice byli majetkem českého krále. Panovník mohl se svým majetkem disponovat podle svého uznání. Mohl tedy chodské vesnice zastavovat, případně je i dědičně prodat. Moc krále zastupoval v Domažlicích královský purkrabí, který byl vybrán z příslušníků rytířského rodu. Purkrabí sídlil o domažlickém chodském hradě a jeho úkolem bylo vybírání poplatků. Peněžité i naturální dávky vybíral za užívání královského lesa i z chodských vsí.

---

⁵ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 8.

⁶ KUPILÍK, Václav. *Slavná chodská tradice*. Praha: Sdružení rodáků a přátel Chodska a Pošumaví - Psohlavci v Praze, 2011. s. 2.

⁷ Zásek/záseky- hradba z pokácených stromů (<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php> 25. 5. 2013), která měla zabránit průchodu nepřítele přes hranice do vnitrozemí

⁸ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 13.

2 DĚJINY CHODSKÉHO POVSTÁNÍ

2.1 Význam privilegií

Chodové žijící ve vsích kolem Domažlic na královské půdě podléhali králi, byli jeho poddanými. Za svou službu strážců hranic se od ostatních poddaných lišila jejich práva a svobody, které jim byly přiznány. 16. března 1325 byla Janem Lucemburským vydána listina, která měla pro Chody a jejich životy klíčový význam.⁹ Listina, která se dochovala pouze v opisu,¹⁰ přiznávala Chodům právo k vytvoření vlastního správního orgánu, chodského soudu. Tento soud sídlil v chodském hradě a fungoval až do počátků 17. století.¹¹ Práva Chodů byla dalšími panovníky potvrzena a někdy byla rozšířena o nová. Tomu se často stávalo po tom, co stará zvyková práva nebyla dodržována hlavně v obdobích vlády zástavních vrchností. Karel IV., v době zastávání úřadu markraběte, potvrdil Chodům úlevu z placení daní. Chodům bylo tímto přiznáno, že nemusejí odvádět berně větší než 24 hřiven stříbra ročně. V privilegii vydaném roku 1404 Václavem IV. se zakazuje utiskování Chodů ve smyslu jejich starých práv a privilegií. Roku 1523 bylo Chodům uděleno Ludvíkem Jagellonským další privilegium. Panovník v něm potvrdil předchozí ustanovení a zaručil Chodům osvobození od celních a mýtných poplatků. Chodům bylo celkem uděleno 24 privilegií, na která se vždy odvolávali. V původní podobě se do dnešní doby nedochovalo žádné, známá jsou pouze z opisů. Většina písemně vydaných privilegií byla určena výhradně Chodům domažlickým¹², bylo jim také zaručeno, že se v jejich vsích nesmějí usazovat šlechtici.

Mezi další listiny, o které se Chodové v bojích o svá práva opírali, patřila například privilegia králů Jiřího z Poděbrad a Vladislava či císařů Maxmiliána II. nebo Rudolfa II.. Celý seznam chodských majestátů uvádím v příloze č. 1. Příloha č. 2 pak zobrazuje kopii privilegia vydaného Chodům císařem Matyášem.

2.2 Cesta k chodské rebelii

Doba platnosti výsad Chodů se udržela do 16. století, od té se doby začíná význam obyvatelstva chránícího zemskou hranici postupně snižovat a s ním upadá i platnost jeho privilegií. Jedním z důvodů oslabení významu stráže hranic na Chodsku bylo ustanovení přesných hranic státu písemnými smlouvami. Chodové už tedy nebyli pro krále tolik

---

⁹ <http://natura.baf.cz/natura/1995/6/9506-1.html> (30. 4. 2013)

¹⁰ 18. 4. 1332 potvrdil platnost privilegia vydaného Janem Lucemburským rýnský falckrabí Jindřich.

¹¹ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962, s. 13.

¹² Chodové žijící v okolí Domažlic, tzn. tato privilegia se nevztahovala na Chody žijící v okolí Tachova a Chodové Plané.

potřební a nebyla pro ně vydávána nová privilegia. Panovník i úřady respektovali pouze práva, která byla písemně doložena.

S poklesem významu strážní služby klesl i význam Chodů pro panovníka, a proto je na konci 15. století dávat do zástavy.¹³ Chodové se do zástavy dostali už několikrát před tím, avšak panovník se je vždy snažil co nejdříve vykoupit. Tím jak význam strážní služby upadal, Chodové dostávali do zástavy různých vrchností častěji.¹⁴

2.2.1 Chodové pod Švamberky

Významný český rod, který sehrál důležitou roli v dějinách Chodska, byl rod Švamberků. Ti získali Chodsko zástavou od krále na konci 15. století. Roku 1495 obdrželi pánové ze Švamberka od krále příslib, že tato zástava může být vykoupena jedině králem.¹⁵ V období zástavy Švamberků se na Chodsku zdvihla vlna nevole proti zastavitelům. Chodové obviňovali Švamberky z nedodržování práv, ale ti naopak obviňovali Chody z neposlušnosti a neplnění povinností. Nakonec došlo k tomu, že se Chodové s vrchností soudili. U soudů však nebyli úspěšní hlavně proto, že zde stáli proti zkušeným právníkům. Chodové se také odvolávali na svá stará zvyková práva, avšak ani s nimi neměli šanci u soudů uspět. Roku 1546 podali Chodové první oficiální stížnost proti Petrovi ze Švamberka, který je nutil k vojenskému tažení. Chodové se toho tažení nakonec účastnit nemuseli. Tímto však neshody s vrchností neskončily, naopak se staly ještě častějšími. A když roku 1547 vypuklo povstání proti císaři, jemuž zůstali Švamberkové věrní, využili Chodové situace a přidali se na stranu odbojných stavů. Cílem Chodů se stalo vyhnání Švamberků ze země, jejich cíl však nebyl naplněn, povstání bylo potlačeno a chodská pomoc stavům byla potrestána císařem. Panovník odbojným Chodům uložil pokutu a nechal uvěznit rychtáře a jednoho muže z každé vesnice.¹⁶

Petr ze Švamberka věděl, že si nemůže dovolit porušovat psaná práva Chodů, našel si však způsob jako porušovat práva Chodů, která nebyla náležitě právně ukotvena. Mezi zvyková práva, která mohl beztrestně porušovat, patřil zákaz chytání zajíců a ptactva, zákaz stavění rybníků a další. Mimo jiné své poddané také nutil, aby kupovali pivo jen od něj a pokud tak neučili, účtoval si za každý soudek koupený jinde poplatek.

---

¹³ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 7.

¹⁴ Až na výjimku v letech 1572-1579 viz dále v textu

¹⁵ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*, 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 22.

¹⁶ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 7.

Chodové byli pod zástavou Švamberků tak nespokojeni, že se rozhodli sami se ze zástavy vykoupit. Tento nápad se zalíbil i císaři, kterému by po vykoupení Chodové znovu připadli do vlastnictví, a proto je podporoval všemožnými způsoby. Strážcům hranic se podařilo vyplatit se „k císařově ruce“ roku 1572 a panovník jim při té příležitosti písemně zaručil, že stále zůstanou u české komory.¹⁷ Vyplacením se Chodové nejen zbavili zástavní vrchnosti, ale na čas se vyhnuli tomu, že budou dědičné prodáni jinému šlechtici. Obyvatelům Chodska vykoupení přineslo i nebývalé svobody, například jim nebyl jmenován hejtman a některé funkce, které běžně vykonávala vrchnost, dostal na starost chodský soud v Domažlicích, jehož členy byli chodští sedláci.

Se získanou svobodou však přestali Chodové plnit své finanční povinnosti, a proto nad nimi byla ustavena roku 1579 znovu správa, kterou vykonávalo město Domažlice. Do dění na Chodsku se promítly i události stavovského povstání z let 1618-1620. Domažličtí se během něj postavili na stranu stavů a snažili se získat chodské panství do dědičného držení. Aby toho docílili, docházelo i k tomu, že Chody obviňovali z nedbalého plnění hlídek. Chodové byli proto napomenuti novým králem Fridrichem Falckým. Strážci hranic si i přes slib věrnosti od „Zimního krále“ dodržovali odstup. Dokládá to fakt, že confirmaci svých privilegií králi vrátili, když se dozvěděli, že do ní vložil klauzuli zvýhodňující Domažlické.¹⁸

2.3 Boje s Lamingeny

Po bitvě na Bílé hoře se na Chodsku začíná psát nová historie, která je spojena s rodem Lamingenů. S odstupem času se osud Chodů pod touto vrchností jeví jako symbolický příklad útlaču poddaných v pobělohorském období.

2.3.1 Wolf Vilém Lamingen

Rodina Lamingenů z Albenreuthu se z Bavor na západ Čech přistěhovala na konci 15. století. Roku 1618 měly být rodové statky, které se nacházely mezi Bělou a Újezdem svatého Kříže, rozděleny mezi čtyři bratry z tohoto rodu. Majetek tří z nich byl však za účast v českém povstání, po jejich útěku do zahraničí, zkonfiskován. Poslední z bratrů zůstal věrný císaři, byl to **Wolf Vilém Lamingen**. Wolfu Vilémovi se za jeho loajalitu dokonce dostalo takové výsady, že byl jmenován přisedícím u mimořádného tribunálu, který měl účastníky rebelie soudit. Zkušenosti, které u soudu získal, se mu staly velmi

---

¹⁷ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 7.

¹⁸ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 9.

cennými a později jich využil. Lamingenovi se podařilo od císaře zdarma získat zpět zkonfiskovaný majetek jeho bratří a jeho moc dále rostla. Cílem jeho zájmu se brzy logicky staly chodské vsi a rozsáhlý hraniční královský les. Zde využil svých konexí s císařským místodržícím **Karlem z Lichtenštejna**¹⁹ a začal dojednávat odkoupení chodské zástavy. To se mu brzy podařilo a koncem července 1621 zakoupil za 7500 tisíce zlatých chodskou zástavu.²⁰ Zástavní list zahrnoval chodské obyvatele, chodské vsi i domažlický chodský hrad se všemi náležejícími majetky. Lamingenovi od té doby náležely lesy i pozemky a z nich plynoucí poplatky. Dalším jeho krokem bylo zajištění toho, aby Chodové a chodský majetek přešli do držení Lamingenů dědičně. Situaci mu však komplikoval zájem dalších šlechticů o panství v okolí Domažlic. Mezi nejvážnější zájemce o koupi chodské zástavy patřili **Maxmilian, hrabě z Trautmannsdorfu** (vlastnil nedaleký statek Horšovský Týnec) a císařský plukovník **Kratz ze Scharfenštejna**.²¹

Chodům se představa lamingonovského nebo jiného držení nelíbila a také si stále nechtěli připustit, že by se jich císař vzdal. Když pak roku 1623 projížděl z Řezna přes Chodsko do Čech, podle starého zvyku císaře zastavili a žádali po něm potvrzení svých privilegií. Výklady toho, co se tehdy na zemské hranici odehrálo, se liší. Rabštejnský hejtman, který zastupoval Chody, ve své výpovědi uvedl, že po uvítání císaře mu byla předložena chodská privilegia k potvrzení. Nejvyšší císařský kancléř se měl jménem císaře, jak popisuje ve své publikaci František Roubík, vyjádřit o: „*přinesení privilegií do Prahy, kde je císař potvrditi chtíti ráci*“²². Císařský registrátor **Vendelín Benedikt z Wilden** situaci, která se na Chodsku během průjezdu císaře odehrála, popsal už pro Chody méně pozitivně. Z jeho svědectví události vyplývá že: „*císař odkázal Chody do Prahy, kde mají žádati o potvrzení svých privilegií*“²³ Každopádně Chodové si po tomto jednání dělali naděje a poslali císaři a Lichtenštejnovi nabídku na vlastní odkoupení, byli odhodláni zaplatit původní cenu 7500 zlatých. Karel z Lichtenštejna vyjádřil svůj názor a radil císaři, aby si chodský majetek ponechal. Lamingen však o Chodsko velmi usiloval, a tak si našel jiný způsob jak na císaře zapůsobit, zapůjčil mu 20 000 zlatých a tím si ho zavázal. Wolf Vilém měl za svoji půjčku

---

¹⁹ WINKELBAUER, Thomas. Lichtenštejnové jako "šlechta neznající hranice". Náčrt majetkového vývoje pánů a knížat lichtenštejnských v dolních Rakousích a na Moravě v rámci politických dějin. In: *Kultura na hranici - Jižní Čechy, Jižní Morava*. Weinviertel: Wien, 1995, s. 218.

²⁰ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 53.

²¹ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 7.

²² ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 56.

²³ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 243.

přislíbenou náhradu v podobě konfiskovaných statků na Plzeňsku.

V průběhu dvou let bylo jednání o chodské zástavě odloženo a na pořad dne se dostalo znovu až roku 1626, kdy domažličtí měšťané požádali o navrácení správy nad chodskými vesnicemi. Wolf Lamingen na to reagoval navýšením částky, kterou by za chodské statky zaplatil. Chodské vesnice ani domažličtí měšťané nedisponovali takovou sumou, aby mohli Lamingenovu nabídku dorovnat. 4. dubna 1628 bylo z rozhodnutí císaře chodské panství prodáno do zástavy Wolfu Vilémovi za 35 500 zlatých na dobu deseti let.²⁴ Situace na Chodsku se během následujících dvou let výrazně nezměnila. Poddaní posílali své stížnosti na vrchnost, která je nutila k robotě a neoprávněně kácela v královských lesích, avšak bez výraznějšího úspěchu. Vydáním císařského patentu z 10. listopadu 1630 bylo rozhodnuto o postoupení chodského majetku v dědičné držení Wolfa Viléma z Lamingenu.²⁵

Výsledkem převedení chodského majetku do držení rodu Lamingenů bylo i zrušení starých chodských privilegií. Z Chodů se tak stali běžní poddaní bez jakýchkoli zvláštních práv. Spolu s jedenácti chodskými vesnicemi přešlo do držby Wolfa Viléma i deset německých vesnic: Hadrava, Chudenín, sv. Kateřina, Nemanice, Fuchsberg, Velká Pláně, Mysliv, Luženice, Korytany a chalupy u Rybníka. Tyto vesnice nechalo v hraničních lesích vystavět město Domažlice a nikdy nepatřily k původnímu chodskému území.²⁶

2.3.2 Wolf Fridrich

Wolfa Vilém zemřel roku 1635 a zanechal po sobě jednu dceru a tři syny. Nejmladšímu **Wolfu Maxmiliánovi**, který se do dějin Chodska zapsal jako Lomikar, byl jeden rok. Správu nad panstvím dočasně převzala Lamingenova manželka. Později se řízení panství ujal nejstarší ze synů **Wolf Fridrich Lamingen**, jenž pokračoval v nakládání se zděděným panstvím podobně jako jeho zesnulý otec. A tak i stížnosti Chodů proti vrchnosti nadále pokračovaly. Zvláště neblaze se do paměti Chodů v tomto období zapsal Fridrichův regent **Melchior z Aschenbachu** zastávající funkci správce lamingenovských statků.²⁷ Roku 1652 přišli Chodové s novou stížností na svoji vrchnost. Vypravili k císaři poselství a žádali potvrzení jejich starých privilegií. Všechna poselství, která byla do Vídně vyslána, se vracela zpět do Čech s nepořízenou, pro Chodsko navíc znamenala finanční vyčerpání a pro mnohé Chody dokonce žalář či nucené práce.

²⁴ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 254.

²⁵ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 23.

²⁶ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 63.

²⁷ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 23.

2.3.3 Wolf Maxmilián

Výsledky sporů nespĺňovaly očekávání Chodů, naopak dále ubíraly na jejich dřívější svobodě. Konečným řešením chodských sporů a stížností se měl stát císařský reskript z 24. března 1668. To už se stalo pod řízením chodského panství Wolfem Maxmiliánem z Lamingenu, jenž se správy rodového majetku ujal roku 1660. Roku 1668 byla chodská otázka císařem definitivně rozhodnuta v neprospěch Chodů vydáním věčného mlčení „perpetuum silentium“. Eduard Maur ve své publikaci uvádí přesné důsledky tohoto dvorského výnosu: „*Chodové pozbyli svých starých práv a privilegií, zamítají se jednou provždy se svou žádostí o jejich potvrzení, odkazují se k poddanské poslušnosti k Lamingenovi, jemuž mají konat všechny povinnosti jako dědiční, člověčenstvím povinní poddaní. Jejich privilegia se výslovně ruší a jim se ukládá pod přísným trestem věčné mlčení- perpetuum silentium.*“²⁸

Ani po vydání věčného mlčení chodský příběh neskončil. Chodové byli rozhodnutím císaře velmi zklamáni, vzdát svých nadějí na svobodu se však nehodlali. Docházelo k mnohým nesrovnalostem a „nespravedlnostem“, které mívaly i oficiální či institucionální dohru. Za všechny uvádím např. případ **Víta Pelnáře**. Chodský plnomocník **Jiří Tábor** se s Vítem Pelnářem z Klíčova koncem června 1669 vydal do Vídně. Pelnář si šel stěžovat k císaři, že mu Lamingen zabavil statek a udělal z něj panský hostinec.²⁹ Výprava těchto dvou chodských zástupců byla velmi strastiplná, jejich hlavním problémem byl nedostatek financí. Ani výsledek cesty nebyl příznivý. Když Chodové do Vídně došli, byli císařem vyslechnuti a pouze se omluvili, že o rozkazu o věčném mlčení nevěděli. Císař na to konto pověřil místodržící k tomu, aby bylo shromážděným Chodům znovu předneseno císařské usnesení a aby byli Chodové, jak popisuje F. Roubík „*napomenuti k poslušnosti*“.³⁰ Oba vyslanci byli po návratu do země Lamingenem zatčeni, Táborovi se však podařilo utéci. Pelnář byl odsouzen ke třem měsícům nucené práce v poutech a měl slíbit věrnost vrchnosti. Vyšetřující se při jeho výslechu snažili zjistit, zda mají Chodové stále originály svých privilegií, to jim však Pelnář neprozradil. Ani tato skutečnost Chodům nezabránila, aby se vzdali svých nadějí, a tak roku 1672 poslali novou žádost k povolení se vykoupit. Od české komory, na kterou se obrátili, se jim dostalo jediné možné odpovědi, kterou uvádí František Roubík, a to: „*že chodská otázka je císařem definitivně rozhodnuta a že*

²⁸ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 18.

²⁹ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 26

³⁰ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 93.

proto o nové chodské žádosti nelze jednat“.³¹ Chodové se prozatím uklidnili a vyčkávali, stále měli v rukou trumf v podobě originálů svých privilegií.

V průběhu těchto let byla situace většiny poddaných v Čechách nepříznivá. Můžeme mluvit o období druhého nevolnictví,³² kdy moc vrchnosti narůstala, a docházelo k útisku poddaných. Nová naděje svítla Chodům, ale i dalším poddaným, koncem roku 1679, kdy se do Prahy přijel před morem ukrýt císař Leopold I. Mezi lidmi kolovaly zprávy o tom, že: „*je všem poddaným otevřena cesta k císaři se stížnostmi proti vrchnostem*“.³³ Chodové zde vycítili šanci na uplatnění svých prastarých práv, která jim byla podle nich upírána. Přítomnost císaře v Praze vyvolala vlnu poselstev, která za ním zamířila se svými stížnostmi, císař jim však nevěnoval větší pozornost, a tak nespokojenost poddaných dále narůstala. Cesta chodské delegace vyslané k císaři počátkem roku 1680 nedošla cíle, byla totiž přerušena propuknutím selského povstání. Jakékoli jednání o poddanských stížnostech bylo tímto přerušeno. Císař se snažil o co nejrychlejší řešení situace a potlačení rebelie. A i když proběhly porady o připojení se ke vzbouřencům, Chodové se tohoto selského povstání výjimečně neúčastnili. Možným důvodem byla i skutečnost, že byla rebelie velmi rychle potlačena.

Události, spojené se selským povstáním, utvrdily Lamingena v tom, že chodská privilegia, která Chodové mezi sebou ukrývají, představují velkou hrozbu pro jeho osobnost. Rozhodl se je tedy od nich získat a využil k tomu i svého postavení hejtmána plzeňského kraje. Roku 1680 se Wolfu Maxmiliánu Lamingenovi podařilo od Chodů získat část jejich privilegií. Trhanovský pán si na pomoc také přivedl císařského komisaře hraběte **Jaroslava Stampacha**. Nechal Chodům za jeho přítomnosti přečíst císařské patenty o poddanských stížnostech a po jejich přečtení je vyzval k odevzdání všech originálních chodských privilegií.³⁴ Pod pohrůzkou oběšení několika z nich mu bylo Chody vydáno 22 originálních pergamenů s jejich privilegii. Po vydání pergamenů se vrchnostenský pán nátlakem snažil své poddané přimět k tomu, aby prohlásili, že mu privilegia odevzdali dobrovolně. Formální platnost těchto privilegií byla v této době již sporná, avšak Chodové v nich vždy viděli velkou naději a nesčetněkrát se na ně v boji s vrchností odvolávali. Svě ochraňované majestáty vydali chodští poddaní vrchnostenskému pánovi pod nátlakem, na

---

³¹ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 93.

³² Druhé nevolnictví - období let (1620- 1740), kdy byla navýšena robotní povinnost a snížena osobní svoboda. ČECHURA, Jaroslav. *Selské rebelie roku 1680*. Praha: Libri, 2001. 395 s.

³³ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. 386 s.

³⁴ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. 387 s.

svou obranu si ale dva originály, které považovali za nejdůležitější, ponechali. Chodové tímto svým chováním vyjádřili obrovskou vůli, odvahu a vytrvalost, ale možná až tvrdohlavost, kterou jsou tak věhlasní. Další desítku let panoval na Chodsku relativní klid. Lamingenovi se dařilo, své statky dobře spravoval a 16. července roku 1688 byl dokonce jmenován jedním z místodržících a mohl tak zasahovat do politické správy Čech.

2.4 Chodské povstání 1692-1695

K dalšímu zásahu se Chodové rozhodli roku 1692, kdy se z Vídně vrátil domažlický hajný **Matěj Just**. Ten se dostal do sporu s městem Domažlice potom, co byl odvolán ze služby městského hajného. Just měl být tím pádem zbaven městského původu a mělo s ním být jednáno jako s obyčejným poddaným. Když mu měl být odebrán i pozemek, na který si dělal nárok, rozhodl se Just vyrazit do Vídně a stěžovat si přímo u císaře. Díky známostem s dvorním krejčím se Justovi nakonec dostalo audience u samotného císaře. Hajný spor s městem vyhrál a po svém návratu se na Chodsku chlubil tím, jak setkání s panovníkem probíhalo. Shledání s císařem na Justa, obyčejného člověka, velmi zapůsobilo a svoje vyprávění události si nejspíš ještě „přibarvil“. Zájem Chodů upoutala hlavně tato pasáž jeho vyprávění, kterou měl pronést nejvyšší kancléř³⁵ a kterou popisuje F. Roubík ve své práci takto: „*co že dělají Chodové – musí mít dobrého pána, že se nehlásí o svá privilegia*“.³⁶ Tato Justova věta vzbudila v Chodech novou vlnu nadějí na platnost jejich starých výsad. Z dochovaných materiálů již nelze zjistit, zda byl tento výrok pravdivý, či se jednalo pouze o Justovu fabulaci nebo ironickou poznámku nejvyššího císařského kancléře. Tak jako tak byla výsledkem vlna nových nadějí Chodů ve spravedlnost pro jejich věc.

Dražnovský rychtář **Kryštof Hrubý**³⁷ měl na základě schůzky s Justem svolat mimořádnou poradou chodských zástupců. Na této poradě bylo rozhodnuto o vyslání poselstva do Vídně, kde se mělo pokusit o potvrzení bývalých chodských privilegií. Just se Chodům nabídl, že je do Vídně doprovodí a podporoval je, aby stáli za svými právy a vydali se je do hlavního města hájit. Chodští delegáti se tedy rozhodli výpravu k císaři poslat. Za zástupce jejich práv byli vybráni dva představitelé **Jan Sladký** zvaný **Kozina** z Újezda a **David Forst** z Tlumačova, kteří se koncem srpna 1692 vydali na cestu. Brzy se za nimi vydal i výše zmíněný Just, který jim přislíbil pomoc.

---

³⁵ V úřadu byl v letech 1683- 1699 hrabě František Oldřich Kinský

³⁶ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 95.

³⁷ Kryštof Hrubý- jako jeden z mála v tehdejší době uměl číst a psát a spravoval chodské dokumenty

Členové poselstva se po příchodu do Vídně obrátili na advokáta **Wilhelma Strausse**.³⁸ Ten je bez znalosti případu a jeho historie při předložení originálů privilegií přesvědčil o velké naději na úspěch. Strauss také Chodům dojednal slyšení u císaře. Když se jim na počátku září dostalo audience u panovníka, předali mu Kozina s Forstem německy psanou Straussem formulovanou petici, v níž poukazovali na porušování jejich práv Lamingenem. Stěžovali si na to, že jsou vrchností utiskováni a žádali, aby byla jejich práva přezkoumána dvorskou kanceláří. Císař nařídil, aby byla věc plzeňskými krajskými hejtmany vyšetřena a pražští místodržící pak měli císaře informovat o stavu věci. Pro tentokrát ještě císař delegaci přislíbil bezúhonný návrat domů. V Čechách se však Lamingen brzy dozvěděl o další chodské výpravě a rychle na ni reagoval. Poslal císaři zprávu o tom, jak mu Chodové odpírají poslušnost, porušují zákazy tajných schůzek a vybírají peníze na výpravu dalších poselství. František Roubík se své práci líčí, co Lamingen ve své zprávě neopomněl zdůraznit: „*že nebude-li včas učiněna přítrž štvání jeho vzdorovitých sedláků, budou stavové českého království prostituováni od svých poddaných a nebudou před nimi jisti životem, a protože hrozí nebezpečí všeobecného povstání*“.³⁹ Tato informace byla přehnaná, císař si ji však nemohl dovolit ponechat bez reakce. Z rozhodnutí císaře měla být celá věc tedy prošetřena, a pokud by se potvrdilo, že Just Chody svým chováním nabádá ke vzpouře proti vrchnosti, měl být okamžitě zatčen. Lamingenova stížnost byla předána místodržícím k prošetření.

Výprava se vrátila do Čech plna naděje na změnu poměrů, ale čekalo ji zklamání, a tak se počátkem listopadu roku 1692 vydali Chodové do Vídně znovu.⁴⁰ Po několika poradách v Újezdě byl shromážděn dostatečný obnos peněz na další cestu k císařskému dvoru. K nové výpravě v původním složení (Kozina a Forst) se připojil i dražnovský rychtář Kryštof Hrubý a znovu byl členem i Matěj Just. Mezitím se na Chodsku změnilы poměry. Chodští poddaní potěšení příznivými zprávami od poselstva z Vídně začali odmítat robotu, čímž pouze nahráli Lamingenovi, který skutečnou situaci na Chodsku mohl popsat ještě nebezpečněji, než vůbec vypadala. Lamingen Chody obvinil z neplacení daní a císařské kontribuce. Celou situaci popsal pražským místodržícím, kteří zprávu předali samotnému císaři. Zpráva, která se k císaři dostala, vyzněla v neprospěch Chodů. Místodržící v ní císaře varovali před nebezpečím vypuknutí povstání a žádali o rychlé usnesení. Císař na tuto zprávu reagoval tím, že nechal celé chodské poselstvo ve Vídni zatknout a dát do

---

³⁸ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 20.

³⁹ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 96.

⁴⁰ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 27.

vězení.⁴¹

Ve stížnosti, kterou Chodové do Vídně donesli, naopak obviňovali Lamingena ze špatného zacházení a z navyšování roboty i proti císařským patentům z roku 1680. V žalobě dále poukazovali na Lamingenovo hospodaření s pohraničními lesy, které kácel a na jejich místě vystavěl vesnice. Chodové kácení pohraničního lesa považovali za velmi nevhodný příklad pro ostatní vrchnosti. Mezi dalšími obviněními byla i nová povinnost odvádět do služeb vrchnosti hospodářskou čeládku. František Roubík ve své monografii uvádí tyto konkrétní příklady útisku chodského lidu: „*Vrchnostenští úředníci v Trhanově jednají s nimi zcela barbarsky. Tak dali jednoho jejich rychtáře uvrhnouti do želez, trápíce jej ve vězení jako zločince jen proto, že jeden poddaný z jeho vesnice zanedbal robotu.*“ Roubík dále pokračuje ve výčtu, přičemž čerpá z opisu supliky Chodů císaři. „*I jiné Chody, jako Jana Hrubého, Jana Hanu, Ondřeje Sladkého a Matouše Vaňka zbičovat tak, že po 14 dní kašlali krev... Trhanovský správce jedná s nimi vůbec nelidsky jako s otroky, nadává jim do rebelantů a hroze jim, že jim musí z trestu naložit více roboty, než je dovoleno.*“⁴² Po uvedení těchto obvinění Chodové požadovali, aby Lamingem odevzdal jejich privilegia dvorské kanceláři a zrušil neoprávněné roboty a dávky.

Chodské domněnky o řešení jejich požadavků byly však naivní. Dvorská kancelář usilovala pouze o rychlé vyřešení situace a uklidnění obyvatel Chodska a zajištění jejich poslušnosti. Císař se k situaci stavěl zatím velmi mírně a ve svém příkazu, vydaném v polovině ledna 1693, jejich stížnost výslovně zamítl a Chodům pouze zopakoval rozkaz věčného mlčení z roku 1668.⁴³ Císařova zdánlivá „dobrota a laskavost“ však nebyla nekonečná, a tak předeslal přísný trest v případě opakovaného obtěžování jeho osobnosti dalšími podobnými žádostmi. Panovník navíc pověřil místodržící vyšetřením stížnosti Chodů o kácení hraničního lesa obsažené v žalobě na Lamingena a dále poručil místodržícím, aby Chodům přečetli císařskou rezoluci. Pražští místodržící pověřili plzeňské hejtmány a ti svolali Chody do chodského hradu, kde před nimi měla být uveřejněna císařova slova. Chodský hrad v Domažlicích byl v té době však po požáru z roku 1592 jen hromadou kamení.⁴⁴

Lamingen se zatím v Čechách dožadoval potrestání Chodů a vojenské asistence v zásahu

---

⁴¹ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 97.

⁴² ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 395.

⁴³ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 22.

⁴⁴ <http://www.muzeum-chodska.com/cz/chodsky-hrad/o-hradu> (18. 3. 2014)

proti nim. Trhanovský pán se snažil urgovat rozhodnutí místodržících ke své žádosti a upozorňoval na to, že protahování jejich výnosu pouze posiluje Chody v jejich odbojném chování. Když se vrchnostenský pán dozvěděl, že má být císařský výnos přečten na chodském hradě v Domažlicích, domluvil se s místodržícími, aby tak bylo učiněno raději na jeho panství v Trhanově.

Koncem února byli Chodové krajskými hejtmany vyzváni, aby se dostavili na Lamingenovo panství. A zde byl 23. února 1693 chodským poddaným shromážděným před vrchnostenským trhanovským zámek přečten císařův reskript. Krajští hejtmané vyzvali přítomné, aby vyslali své zástupce, kterým mělo být rozhodnutí oznámeno. Chodové však trvali na tom, aby hejtmané přečetli císařova slova před celým shromážděním, a tak hejtmané **Matyáš Wunschwitz** a **Fridrich Hora z Ocelovic** přečetli rezoluci nejprve německy a pak česky s podrobnějším vysvětlením.⁴⁵ Po dočtení příkazu vystoupil z davu Jan Sladký-Kozina a pronesl řeč, ve které popisoval audienci u císaře. Kozina popsal podle Leopolda Weisela setkání, při kterém mu císař měl odpovědět, že Chodům žádné svobody nebyly vzaty těmito slovy: „*Kdyby tomu tak bylo a kdybychom neměli již mít žádná privilegia, bylo by nám to Jeho Veličenstvo řeklo hned ve Vídni.*“⁴⁶ Ani přečtení císařova rozhodnutí tvrdohlavé Chody nepřesvědčilo a ti stále nechtěli v pravdivost slov přeložených vrchnostenskými úředníky z německého originálu věřit. Byli odhodláni nadále bojovat za svá práva, jejich naděje byla podpořena vcelku pozitivními zprávami poselstev a sliby jejich advokáta. Záruky úspěchu, kterými vídeňský advokát Strauss Chody uklidňoval, byly však v naprostém rozporu s císařovými výnosy a i díky nim Chodové odmítali svoji při považovat za uzavřenou.

Lamingen se chtěl pokusit od Chodů zjistit, zda budou ochotni robotovat, a proto 26. ledna pozval na svůj zámek několik chodských rychtářů, aby s nimi situaci projednal. Mezi zúčastněnými byl újezdský rychtář **Jiří Syka**, draženovský Kryštof Hrubý a postřekovský **Matěj Hejda**. Lamingenovi se od nich přímé odpovědi nedostalo, rychtáři argumentovali, že se musí s ostatními obyvateli obcí nejprve poradit. Druhý den se na trhanovský zámek dostavili zástupci chodských obcí s prohlášením, že robotovat nechtějí a nebudou, dokud se jim nedostane konečného císařova rozhodnutí. Chodové se také rozhodli vypravit

---

⁴⁵ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 28.

⁴⁶ WEISEL G. Leopold, *Aus dem Neumarker Landestor : die Volkskunde eines Aufklärers* herausgegeben von Josef Blau. Reichenberg: F. Kraus, 1926. s. 157. (přeloženo z německého originálu autorkou)

k císaři další poselstvo, již třetí,⁴⁷ které mělo zjistit pravý stav věci.

Krajští hejtmani Wunschwitz a Hora zpravili o události, která se odehrála na zámku v Trhanově a o celé situaci na Chodsku místodržící. Zprávu navíc doplnili o doporučení, ve kterém radili, jak zacházet s Chody. Podle hejtmanů mělo být s Chody, jak uvádí Roubík, zacházeno asi takto: „*Tito odbojní poddaní nebudou přivedeni k rozumu, dokud nebudou separováni jejich vůdcové, jako se již stalo Justem.*“⁴⁸

Navzdory všem zákazům bylo na počátku března 1693 vypraveno nové poselství do Vídně. Poselstvo se skládalo z těchto členů: Jana Sladkého, Davida Forsta, Kryštofa Hrubého a **Adama Ecla**. S vybranými 200 zlatými se vydali do Vídně vylíčit situaci chodských poddaných v pravém světle.⁴⁹ Obyvatelé chodských vesnic zatím odmítali konat robotu, chtěli počkat, dokud nebudou mít nové zprávy od svých vyslanců. A když do chodských vesnic Klíčova, Mrákova a Tlumačova dorazil purkrabí **Jan M. Lícha**, aby se naposledy pokusil Chody přesvědčit k robotování, dostalo se mu negativní odpovědi. Jeden z klíčovských obyvatel měl podle Roubíka purkrabímu dokonce říci: „*kdyby měl býti jeden pověšen nebo popraven, že by se tak muselo státi všem, protože stojí v odporu proti vrchnosti všichni za jednoho*“.⁵⁰

Lamingen chtěl odbojným Chodům ukázat, kdo je zde pánem, a proto požadoval na pražských místodržících, aby na Chodsko poslali oddíl vojáků, který by jeho tvrdohlavé poddané přivedl k rozumu. Dalším Lamingenovým požadavkem bylo, aby byly zatčeny hlavní postavy odporu v čele s Kozinou. Ke své žádosti ještě uvedl, že za dané situace nemůže řádně spravovat svůj majetek, a tudíž by mohl mít problémy s placením daně císaři. Tato informace byla pro rozhodování pražských místodržících sice velmi podstatná, ale konečné rozhodnutí bez svolení císaře provést nemohli. Postup, který nařídili krajským hejtmanům, byl k Chodům ještě velmi mírný. Místodržící totiž delegovali krajské hejtmany, aby se Chody pokusili přimět k poslušnosti a robotování. Bylo jim nařízeno, aby Chodům ještě jednou přečetli císařovo rozhodnutí, zvláště s důrazem na část o zrušení chodských privilegií a dokonce jim měli poskytnout originál císařova výnosu, aby je přesvědčili o jeho pravosti.

---

⁴⁷ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 22.

⁴⁸ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 399.

⁴⁹ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 23.

⁵⁰ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 400.

7. března 1693 byli z rozkazu místodržících krajskými hejtmany Chodové svoláni do trhanovského zámku, aby si znovu vyslechli císařův výnos. Hejtmané přečetli shromážděným císařova slova, vyzvali je k poslušnosti a poté jim k nahlédnutí poslali císařův výnos.⁵¹ I přes tento postup a pod pohrůzkou zásahu vojenského oddílu Chodové stále odmítli robotovat. Stáli si nekompromisně za svým a odmítali učinit jakékoli kroky, dokud nebudou mít zprávy od svých vyslanců přímo z Vídně.⁵² Hejtmané tedy došli k logickému závěru, že s Chody to po dobrém nepůjde a informovali o tom místodržící ve své zprávě a doporučili k vyřešení situace povolát vojsko. Se stejnou prosbou se na místodržící obracel i trhanovský pán, který zde neviděl jiné řešení. Lamingen ke své žádosti ještě dodal návrh na zatčení vídeňského advokáta Strausse, který podle něj Chody pouze popouzel a zneužíval jejich důvěřivosti, aby z nich lákal peníze.

Místodržící se vzhledem ke zprávám o situaci na Chodsku rozhodli k vojenskému zásahu. 9. března se obrátili na velitele pražské posádky generála hraběte Dauna a požádali ho o připravení oddílu, který by potlačil chodské povstání. Generál však po zhodnocení stavu pražské posádky oznámil, že k zásahu na tomto lokálním postání uvolní oddíl pouze v případě krajní nutnosti. Sám, jak uvádí ve své monografii František Roubík,⁵³ navrhoval řešení Lamingenova problému podle přísloví „*Quoddiffertur, non aufertur*“⁵⁴

Pražští místodržící opět informovali o situaci na Chodsku císaře. Ve své zprávě pro něj, popsali tvrdohlavé chování Chodů a doporučovali zatčení chodských vyslanců ve Vídni a potrestání jejich vídeňského zástupce advokáta Strausse. Po šetření stavu chodských vesnic krajskými hejtmany, bylo zjištěno, že zde žije 250 sedláků. Hejtmané odhadovali, že na zjednání klidu zde by stačilo 200 vojáků.

Mezitím do Vídně dorazili chodští vyslanci. Podpora, které se jim dříve dostávalo od advokáta Strausse, opadla, když se dozvěděl o císařově rezoluci. Dřívější naděje na příznivé vyřešení sporu pohasla a vídeňský advokát od té doby postupoval ve sporu s největší opatrností. A po císařově rezoluci od obhajoby Chodů ustoupil.⁵⁵ Za jejich obhajování se císaři písemně omluvil s tím, že dřív prý o situaci nebyl správně informován. Chodové vyhodnotili Straussovo chování jako nečestné a obvinili ho dokonce z toho, že se

---

⁵¹ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 403.

⁵² KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 29.

⁵³ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 404.

⁵⁴ „Co se vleče, neuteče“

⁵⁵ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 29.

nechal Lamingenem podplatit.

3. dubna 1693 odeslal císař zprávu pražským místodržícím.⁵⁶ Ve svém reskriptu doporučil, aby bylo Chodům ještě jednou prominuto,⁵⁷ ovšem pouze pod podmínkou, že se podrobí vrchnosti a začnou znovu robotovat. Chodští zástupci, kteří byli uvězněni, měli být pod podmínkou, že budou setrvávat v klidu a poslušnosti bez dalšího buřičského chování, propuštěni. A tak byla podle císařova rozkazu 20. dubna Chodům krajskými hejtmany přečtena nová rezoluce. Chodové, shromáždění před trhanovským zámekem, se však proti slovům předneseným krajskými hejtmany okamžitě ohradili a zarytě trvali na tom, že dokud se nevrátí jejich zástupci z Vídně a nepopíší jim situaci sami, nebudou v žádném případě robotovat.

Místodržící obratem informovali císaře o neúspěchu tohoto mírného řešení a doporučovali proti zarytému odporu Chodů nasadit vojenské síly. Žádali císaře, aby pověřil dvorskou vojenskou radu a jejím prostřednictvím Dauna a poslal na Chodsko alespoň 200 vojáků s důstojníky. Všichni vůdcové povstání pak měli být pozatýkáni a uvězněni v Plzni a Klatovech.

Císař odpověděl ve své rezoluci z 12. května 1693 místodržícím, že vidí velkou tvrdohlavost chodských poddaných, a že dosavadní laskavost a smírný přístup na ně nepůsobí, ba naopak je ještě utvrzuje v jejich odporu. Proto se rozhodl pro razantnější postup, problémem však byl nízký stav vojenských jednotek v Čechách. Císař tedy nařídil místodržícím, aby situaci vyřídili opatrně a s co nejmenší vojenskou asistencí zabránili tomu, aby se povstání rozšířilo i do dalších panství. Císař stanovil za nejvhodnější řešení předvolání vrchnosti i zástupců poddaných do pražské kanceláře. Tam měla být pře s konečnou platností vyřešena.⁵⁸ Lamingen měl být napomenut, aby nepřetěžoval své poddané a nežadával jim více, než připouští robotní patent vydaný roku 1680. Také poddaní měli slíbit poslušnost, a pokud by tak učinili, mohlo by být přistoupeno k jednání o jejich stížnostech a jejich případném řešení. Kdyby však tento postup ztroskotal, místodržící by použili vojenských sil, k čemuž byli oprávněni. Obsah tohoto císařského rozhodnutí byl zachovávan v tajnosti do té doby, než chodští vyslanci dorazí z Vídně s vlastním císařským rozhodnutím. Císař tímto reskriptem rozhodl o konečném řešení

---

⁵⁶ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 408.

⁵⁷ Dvojice Chodů, kteří byli ve Vídni (Ecl a Vogeltanz), podepsala memoriál císaři, se slibem poslušnosti své vrchnosti a robotování, učili tak však bez souhlasu Koziny. Ten se proti jejich postupu ohradil a označil ho za neplatný, protože postupovali bez vědomí jeho i ostatních.

⁵⁸ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 23.

chodské situace a za podmínku si kladl, že nebude ublíženo těm, kteří jej přenesli (tedy chodským vyslancům vracejícím se z Vídně). Kozina a jeho druhové si ve vídeňské kanceláři vyzvedli císařův reskript a plni naděje se vydali na cestu k domovu.

Ve stejné době krajští hejtmané z pověření pražských místodržících vyzvali chodské vesnice, aby vyslali své zástupce do Prahy. Měly zde být vyslechnuty chodské stížnosti a císařova moc a řízení mělo být s konečnou platností rozhodnuto. Prvního června, když se Chodové shromáždili před trhanovským zámekem, vyzvali je hejtmané, aby vybrali své zástupce, kteří je budou zastupovat v Praze. Shromáždění to však odmítli s tím, že čekají na zprávu svých delegátů z Vídně, bez níž nikdo do Prahy nepůjde.

Kozina a jeho druhové byli pověřeni, aby císařovo rozhodnutí odnesli do pražské kanceláře, po cestě zpět do Čech se však nejprve stavili přímo na Chodsku. Tvrdohlaví obyvatelé Chodska dále setrvali v naději na příznivé řešení jejich pře, a když 2. června 1693 dorazili Kozina, Ecl a Hrubý domů,⁵⁹ zpravili své krajany o vyhlídkách na kladné řešení sporu. Příznivé zprávy od vídeňských posílů vzbudili na vlnu radosti. Obyvatelé na Chodsku se totiž nejspíš domnívali, že císařský reskript obsahuje zprávu o úplném zrušení roboty pro Chody.

11. června oznámili Chodové jména zástupců, jež vyšlou do Prahy, aby je zastupovali. Celkem bylo vybráno sedm delegátů, kteří měli plnou moc zastupovat zájmy Chodů a chodských vesnic. Byli mezi nimi Jan Sladký Kozina, Kryštof Hrubý (rychtář v Draženově), Jiří Syka (rychtář v Újezdě), Lorenc Němec (rychtář v Mrákově), Jiří Peč (rychtář v Chodově), Jakub Brychta a Adam Ecl.⁶⁰ Vybraní zástupci vyrazili ještě toho dne na cestu do Prahy. Po cestě se k chodské delegaci přidal ještě rodák z Postřekova Wolf Buršík a všichni dorazili do Prahy 16. června 1693. Po svém příchodu předali pražským místodržícím zmiňovaný císařův reskript.

Když se 18. června na pozvání místodržících dostavili do kanceláře na hradě, byli svědky událostí, které se daly očekávat, ale se kterými prostí a tvrdohlaví Chodové nepočítali. Podle císařova rozkazu byla před zraky delegace znehodnocena a zrušena stará chodská privilegia. Tři členové delegace, Wolf Buršík, Kryštof Hrubý a Adam Ecl, byli posláni na Chodsko, aby doma zpravili krajany o císařově vůli.⁶¹ Trojice si měla na Chodsku vyžádat novou plnou moc vyjadřující poslušnost a podrobení se vrchnosti. Zbýlých pět delegátů

---

⁵⁹ Forst zůstal ve Vídni

⁶⁰ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*, 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 105.

⁶¹ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 31.

mělo zůstat v Praze k dispozici vyšetřovací komisi.

Zatím se na Chodsku 20. června udála nečekaná událost. Jeden z hejtmanů⁶² se pokoušel získat od Chodů dopisy od advokáta Strausse, které měly být použity jako důkazní materiál v chodském sporu. Nejprve se pro ně vydal do Draženova, pak pokračoval do Újezda, kde měl od jistého **Adama Podestáta**, chodského písaře, získat zbylé dopisy. Ten pro ně na Košův rozkaz odešel, a než se s jedním dopisem vrátil, stihli do Újezda dojít i sedláci z Draženova a obestoupili hejtmana Koše i jeho družinu.⁶³ Leopold Weisel popisuje ve své monografii událost takto: „*Jan Selner, zvaný Čtverák, uchopil koně purkrabího⁶⁴ za uzdu a strhl jej z koně, ostatní jej odzbrojili a uvěznil. Koš sám, jemuž sedláci také hrozili smrtí, musel se spasiti rychlým útekem, jsa na vyzvání Čtverákovy pronásledován chodskými mladíky až k Domažlicím. Dvěma z průvodců Košových odňali sedláci pušky a nelítostně je zbili.*“⁶⁵

23. června bylo místodržícími na doporučení vyšetřovací komise, která předchozího dne vyslychala jednotlivě všech pět Chodů, rozhodnuto, aby byli delegáti setrvávající v Praze zatčeni a uvězněni. Tak se daly věci do pohybu. Místodržící současně informovali vojenské úřady, aby připravily oddíly na potlačení chodské vzpoury. Wolf Buršík, Kryštof Hrubý a Adam Ecl, kteří byli vysláni na Chodsko, měli být zatčeni a uvězněni v Plzni. O dva dny později, tedy 25. června, se místodržící obrátili na vojenské velitele, aby vyslali do Plzně poručíka s 50 vojáky a v doprovodu dvou desátníků. Bylo v plánu, že se v Plzni k oddílu připojí jednotka sasko-gotských dragounů a měly jim tam být plzeňskými hejtmany předány další rozkazy.⁶⁶ Vedením celé akce byl pověřen krajský hejtman Hora z Ocelovic,⁶⁷ který obdržel přesné instrukce pro postup od místodržících. Jeho hlavním úkolem mělo být zatčení účastníků újezdského incidentu a jejich dopravení do Plzně.

Když na Chodsko dorazili tři z pražských posílů a předali jim zprávu o rozhodnutí císaře a místodržících v neprospěch chodské pře, naděje obyvatel chodských obcí rychle pohasla a mnozí z nich vystřízlivěli z tvrdohlavého odporu. Ve světle nových zpráv z Prahy se věznění zajatého purkrabího ukázalo jako nebezpečný podnik, který by mohl Chodům ještě přihršit, a proto byl 1. července propuštěn. Zastavení vojenského zásahu se už však

⁶² Lamingenův hejtman z Kouta, Koš

⁶³ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. František Roubík. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 418.

⁶⁴ Purkrabí Lícha

⁶⁵ WEISEL G. Leopold, *Aus dem Neumarker Landestor : die Volkskunde eines Aufklärers* herausgegeben von Josef Blau. Reichenberg: F. Kraus, 1926. s. 159-161. (přeloženo z německého originálu autorkou).

⁶⁶ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. František Roubík. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931, s. 421.

⁶⁷ Hejtman Wunschwitz se kvůli nemoci omluvil

zabránit nedalo.

2.5 Konečná fáze chodské rebelie

Počátkem července se vojenské oddíly spojily a 6. července na rozkaz hejtmana Hory vyrazily na tyto chodské vesnice Újezd, Draženov, Chodov, Postřekov a Klenčí. Chodští sedláci věděli, že by vojenské přesile nemohli vzdorovat, a proto se nepokoušeli o ozbrojený odpor. Byli vyzváni k příslibení poslušnosti, což ovšem odmítli. Vedoucí celého zásahu hejtman Hora vydal rozkaz, aby byli sedláci zatčeni. Z nařízení hejtmana bylo celkem 72 Chodů⁶⁸ odvedeno a uvězněno ve vazební věznici v Domažlicích. Zatčení byli postupně vyslýcháni a většina z nich uvedla za hlavní viníky povstání Hrubého, Kozinu a Forsta. Zajetí sedláci stále zarytě odmítali slíbit Lamingenovi poslušnost, proto Hora 10. července poslal 30 z nich do vězení do Plzně a dalších 33 do Stříbra a Horšovského Týna, zbylí vězňové byli ponecháni ve vazbě v Domažlicích.⁶⁹

Část obyvatel chodských vesnic se po příchodu vojenských jednotek ukryla v okolních lesích. Když pak vojáci přicházeli ke stavením, nacházeli je často opuštěné, Chodové se před vojskem totiž ukryli do těžko přístupných míst a vzali s sebou všechn cenný majetek i dobytek. V lesích se ukryvalo až 200 sedláků a vzbouřenců s rodinami a postupně se k nim přidávali další.⁷⁰ Vojenský oddíl se tedy bez většího úspěchu stáhl do Domažlic, kde vyčkával na další rozkazy místodržících. Hejtman Hora nechal lesy střežit a zvolil vyčkávací taktiku, která se mu osvědčila. Když sedlákům došly zásoby, rozhodli se vzdát a složit vrchnosti slib poslušnosti. Skoro polovina vesnic nakonec ustoupila, byl mezi nimi: Mrákov, Tlumačov, Újezd, Draženov a Klenčí.⁷¹ Netrvalo dlouho a přidaly se další, až nakonec zbyly jen dvě vesnice, které ve vzdoru vytrvaly.

Mezitím bylo v Praze vyslýcháno pět chodských delegátů uvězněných na Novoměstské radnici. Během hlavního výslechu 14. července si „za svým stáli“ pouze Kozina a Syka, zbylé tři- Brychtu, Peče a Němce při zprávě o otevřeném odboji opustila odvaha a rozhodli se tedy ustoupit a slíbili poslušnost Lamingenovi a svůj slib ztvrdili i písemně. Za těchto okolností byli ještě týž den propuštěni z vězení.⁷² Kozina se Sykou nadále odpírali slíbení poslušnosti a odvolávali se na své krajany doma, bez jejichž vědomí nesmí dávat žádné

⁶⁸ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 30-31.

⁶⁹ WEISEL G. Leopold, *Aus dem Neumarker Landestor : die Volkskunde eines Aufklärers* herausgegeben von Josef Blau. Reichenberg: F. Kraus, 1926. s. 161. (přeloženo z německého originálu autorkou)

⁷⁰ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 31.

⁷¹ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 109.

⁷² WEISEL G. Leopold, *Aus dem Neumarker Landestor : die Volkskunde eines Aufklärers* herausgegeben von Josef Blau. Reichenberg: F. Kraus, 1926. s. 162. (přeloženo z německého originálu autorkou)

sliby.

Jak již bylo zmíněno, zbývaly pouze dvě odbojné vesnice, a to Pocinovice a Lhota. Když 15. července Hejtman Hora dorazil do Pocinovic s vojenským oddílem, narazil zde ještě na odpor. Při pokusu o únik z obklíčení byl dokonce jeden ze vzbouřenců smrtelně postřelen. Zde padl první a jediný výstřel v historii celé chodské vzpoury.⁷³ Pocinovice však byly nakonec zdohány, a když druhý den Hora s oddílem dorazil do Lhoty, tamní obyvatelé se mu vzdali a slíbili poslušnost Lamingenovi. Jana Koutná ve svém příspěvku k dějinám Chodů uvádí: *„I v těchto vsích kladly největší odpor ženy, které křičely na své muže, aby se nevzdávali. Hejtman jich nechal několik zbičovat.“*⁷⁴

Po pokoření posledních dvou odbojných vesnic se Chodové uvolili vrchnosti podrobit. A tak se měli chodští zástupci 17. července sejít před Lamingenovým trhanovským zámkem, aby mu vyjádřili svoji poslušnost. František Roubík popisuje událost takto: *„ve stanovený den se podle slibu skutečně dostavili všichni rychtáři a konšelé všech chodských obcí, vyjímaje jen část pocinovských, několik vůdců z Postřekova a Chodova a dražnovského rychtáře Kryštofa Hrubého, aby se zde u přítomnosti krajského hejtmana Hory přiznali- každá vesnice zvláštním reversem- k tomu, že skrze zlých lidí nabádání prohřešili se hrubě proti své řádné vrchnosti, slibují, že budou ode dneška své vrchnosti poslušnosti a že budou konati bez odporu roboty.“*⁷⁵ Chodské vsi zde jedna po druhé slíbily poslušnost a robotování podle patentu z roku 1680.

Potom, co se chodské vsi podvolily vrchnosti, byly z rozhodnutí místodržících staženy vojenské oddíly a zbylí povstalci byli až na vůdce povstání propuštěni. Chodská rebelie byla potlačena takřka bez výstřelu a v relativně krátkém čase. Během dvanácti dnů se vzdorující poddaní za dopomoci vojska podrobili svému pánovi Wolfu Maxmiliánovi z Lamingenu.

V Praze se mezitím odehrávalo poslední dějství chodského sporu, vyšetřovací komise apelačního soudu zde rozhodovala o konečném rozsudku nad odbojnými poddanými a jejich vůdci. Původní návrh trestu byl celkem mírný, podle něj měli tři hlavní vůdci povstání nastoupit pouze na roční nucené práce. Polehčující okolností pro vedení Chodů bylo, že se nepostavili proti vojsku, když odboj vrcholil, byli už totiž ve vězení. Tento

---

⁷³ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 25.

⁷⁴ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 31.

⁷⁵ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 428-429.

návrh trestu se zdál trhanovskému pánovi příliš mírný, a bojoval proto za prosazení přísnějších postihů odbojných Chodů, hlavě usiloval o exemplární potrestání vůdců povstání v čele s Kozinou. Po Lamingenově nátlaku na místodržící i vyšetřovací komise změnila původní návrh trestu. Podle nového podnětu měli být tři vůdci Chodů (Jan Sladký Kozina, Kryštof Hrubý a Jan Selner) popraveni a další dva účastníci Adam Ecl a David Forst měli být vypovězeni ze země, zbylých dvanáct pak mělo být odsouzeno k nuceným pracím.⁷⁶

Konečné slovo v rozsudku nad Chody měl však císař, ten se přiklonil mírnějšímu řešení a rozhodl, že má být popraven jeden z hlavních vůdců. Vyšetřující komise měla rozhodnout, který z viníků bude potrestán. Práce vyšetřovací komise probíhala velmi pomalu a nic tomu nepřidaly ani stížnosti Lamingena na výši trestů. Celé vyšetřování a projednávání trestu hlavních vůdců chodské rebelie se nakonec táhlo téměř dva a půl roku. To ovlivnilo i konečný výběr hlavního viníka, který byl omezen pouze na dva členy, Jana Selnera a Jana Sladkého Kozinu, neboť Kryštof Hrubý ve vězení zemřel, určila komise Kozinu.⁷⁷

Kozina byl shledán nejnebezpečnějším a nejzarputilejším vůdcem Chodů, a proto byl odsouzen k trestu smrti oběšením. Exekuce Jana Sladkého Koziny, který byl svými druhy a ostatními Chody vnímán jako hrdina, proběhla v Plzni 28. listopadu 1695.⁷⁸ Rozsudek byl vykonán v přítomnosti šestašedesáti⁷⁹ zástupců chodských vesnic, kteří se popravy museli povinně zúčastnit, protože exekuce měla sloužit jako odstrašující příklad. Dále byl pro výstrahu všem ostatním poddaným po kraji uveřejněn ortel nad Kozinou vyneseny.

Nejdramatičtější okamžikem Kozinovy popravy jsou poslední slova, ve kterých měl v oprátce stojící Kozina Lamingena neboli Lomikara vyzvat na boží soud. Historicky ověřitelný podklad pro známé zvolání „*Lomikare, Lomikare, do roka a do dne...*“ však chybí. Je velmi nepravděpodobné, že by přítomní krajští hejtmané, pokud by něco takového opravdu zaznělo, opomněli uvést záznam o tom ve své úřední zprávě pro místodržící. Toto zvolání je tedy považováno za výsledek lidové tradice a podrobněji se mu budu věnovat v následujících kapitolách.

---

⁷⁶ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 451.

⁷⁷ WEISEL G. Leopold, *Aus dem Neumarker Landestor : die Volkskunde eines Aufklärers* herausgegeben von Josef Blau. Reichenberg: F. Kraus, 1926. s. 163. (přeloženo z německého originálu autorkou)

⁷⁸ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 25.

⁷⁹ ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 455.

2. listopadu 1696 umírá Lamingen a se Chodové od roku 1697⁸⁰ dostávají pod vliv Stadionů.⁸¹ Po výstraze, kterou Kozinova poprava dozajista byla, zavládl na Chodsku na dvacet let klid. Až v roce 1706 se objevuje nová stížnost týkající se robotování, ale tato i většina dalších podobných stížností, které následovaly, byly vyřešeny příznivě pro vrchnost. Roku 1848 byli Chodové stejně jako celé české země zbaveni robotní povinnosti.

---

⁸⁰ KOUTNÁ, Jana. *Historie domážlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 32.

⁸¹ rozloha Laingenského panství před jeho prodejem Stadionům roku 1697 viz příloha

3 HODNOCENÍ CHODSKÉHO POVSTÁNÍ VE SMYSLU MODERNÍCH POZNATKŮ

Největší zájem o dějiny a problematiku chodského povstání se projevuje v období národního obrození, které v této události hledá statečnost a vytrvalost chodského lidu a snaží se v ní upozornit na potřebnou vytrvalost českého ducha. Ani v moderní době však tematika chodského vzdoru proti vrchnosti nezůstala zapomenuta. Moderní historická věda přináší do problematiky boje Chodů za svá stará práva nové pohledy.

Nejhlouběji a nejrozsáhleji se chodskému povstání věnoval historik a archivář František Roubík, který žil v letech 1890-1974.⁸² Vrchol Roubíkova bádání spojeného s chodskou tematikou představovaný díly *Dějiny Chodů u Domažlic* (1931) a *Zápas Chodů za svobodu* (1937), však spadá do třicátých let 20. století a nedá se tedy považovat za dílo moderní historické vědy.

Z mladších autorů se chodskému povstání věnuje profesor českých dějin Eduard Maur. Ten zasazuje spor Chodů s vrchností mezi obvyklé projevy protifeudálního odporu, které na sklonku 17. století v Čechách byly běžným jevem. Nové hodnocení, dosud nevyřknuté, přináší Maur ve svých publikacích *Chodové: historie a historická tradice* z roku 1984 a *Kozina a Lomikar* z roku 1989. Kdy především *Kozina a Lomikar* přináší nové pohledy na chodskou problematiku, a to hlavně v porovnání s ostatními nevolnickými vzpourami. Chodskou rebelii z devadesátých let popisuje jako událost, která měla své počátky již v dávné minulosti a nebyla tak prvním vystoupením poddaných proti vrchnosti na chodském panství. Dalším rysem, který odlišuje chodskou vzpouru od ostatních podobných, je skutečnost, že povstání na Chodsku je jedním z nejméně krvavých. Maur uvádí, že během chodské revoluce „přišli o život jen tři její účastníci: Jeden se stal obětí náhodného výstřelu, jeden zemřel ve vězení a třetí -Kozina- byl potupně popraven“.⁸³ V porovnání s ostatními selskými povstáními, například na Broumovsku je tedy chodská pře těmito znaky jedinečná. I když zapadá do dobových nálad odporu poddaných proti jejich pánům, ve svých jednotlivých rysech a následnou získanou popularitou se řadí mezi ostatními selskými povstáními k výjimečným. Tento ohlas, který dovolil události odehrávající se v celkem malém regionu získat zájem celého národa, byl velkou měrou zapříčiněn popularizační literaturou. Ta však ne vždy uvádí ověřitelná historická fakta

---

⁸² <http://abiccko.avcr.cz/archiv/2000/2/obsah/frantisek-roubik.html> (9. 3. 2014)

⁸³ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 1.

a pro své účely používá i uměleckou fabulaci, která často tradicí splynula a někdy může zavádět historické povědomí.

Maur přichází se zajímavou teorií, podle níž je hlavním důvodem obliby chodské vzpoury proti svým pánům popularizační dílo Aloise Jiráska- Psohlavci. Maur se pozastavuje nad tím, jak je možné, že chodské povstání svým rozměrem ne až tak rozsáhlé, má tak velkou oblibu u široké veřejnosti. Zásadním, ale ne nejdůležitějším, důvodem je podle tohoto historika, právě mistrovské umělecké vyličení chodské rebelie z pera slavného literáta. Jirásek nese nesporný podíl na popularizaci a rozšíření chodské tematiky mezi širší veřejnost. Tento vliv už však v dnešní době doznívá a aktuálnosti Jiráskových Psohlavců se budu věnovat ještě v dalších kapitolách.

Když se vrátíme ke kořenům chodského povstání, zjistíme, že Maur přichází s novým poznatkem o původu rodu Lamingenů. Ve své publikaci *Kozina a Lomikar*, uvádí, že rod Lamingenů přichází na západ Čech v 15. v tomto bodě se shoduje i s ostatními publikacemi, avšak liší se jeho názory na to, odkud Lamingenové přišli. Maur odvozuje původ rodu k okolí Chebska a dokládá to názvy vesnic Albernreut a Lomany, které se v této oblasti nacházely.⁸⁴ Tímto tvrzením Maur vyvrací názory starších historiků reprezentovaných hlavně Františkem Roubíkem, který přisuzuje Lamingenům německý původ. Rodina se podle Roubíka měla do sousedství chodských vesnic přestěhovat z Bavor.⁸⁵ Pro podložení českého původu rodu svědčí to, že někteří jeho členové používali k dorozumívání češtinu, a dokonce i chodské nářečí. Lamingenové příslušeli k stavovské obci Českého království právně, jazykově se to ovšem říci nedá. Tento poznatek tedy vyvrací představu, která vznikla a byla prezentována beletristickou tvorbou Aloise Jiráska v období národního obrození, a to o rodu „zlých“ Lamingenů z Německa. Přisouzení německého původu rodu mohlo totiž lépe zapadat do obrozeneckých snah o posílení českého ducha a zasadit tak chodské povstání na rovinu boje Čechů proti německému živlu.

Maur také přichází se zajímavým, dosud hlouběji nepopsaným aspektem chodského vzbouření proti panstvu. Příčiny chodského povstání přisuzuje ekonomické situaci a vývoji na konci sedmnáctého století. Odvozuje logicky nespokojenost poddaných od nároků, které na ně byly kladeny v souvislosti s rozvojem vrchnostenského podnikání. Chodové byli od doby, kdy se správy panství ujal Wolf Maxmilián z Lamingenu, nuceni robotovat a dále už

---

⁸⁴ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 9.

⁸⁵ ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 53.

jim nebyla uznávána jejich zvyková práva. Vrchnostenský pán, který se projevil jako velmi schopný ekonom a podnikatel, požadoval po Chodech robotu ne proto, že by to byla jeho zlovůle, ale kvůli potřebě pracovní síly, která se měla podílet na rozvoji a prosperitě lamingenovského panství. Maur tedy popisuje trhanovského pána jako „významného průkopníka průmyslového podnikání v našich zemích“⁸⁶ a tento jeho popis tak dodává Lamingenovi o něco důstojnější obraz, než jakého se mu dostává z většiny dosavadních publikací povětšinou popularizační literatury.

Lamingen se ve svých postupech při podnikání nijak zvláště nelišil od ostatních feudálů v té době. A jako na ostatních panstvích na jeho podnikatelské záměry a postupy nejvíce dopláceli poddaní. Důležitým aspektem, který komplikoval a odlišoval průběh vzpoury na Chodsku, byla zdejší stará privilegia. Vystoupení Chodů proti vrchnosti nebylo ojedinělou akcí. Chodský boj za práva měl s přestávkami historii vracející se o několik staletí zpět. Maur dokonce přichází s tvrzením, že: „za dlouholetých sporů se na Chodsku vyvinula přímo jakási permanentní tradice, chronické rezistence“⁸⁷ Chodové si tak podle něj předávali mezi sebou myšlenku, že odpor proti pánům je něco samozřejmého a běžného.

Chodské delegace se svými stížnostmi putovaly do hlavního města monarchie a doufaly v přízeň císaře, který by mohl jejich spor vyřešit. V letech 1652-1668, bylo k císaři vysláno několik poselství s žádostmi o přezkoumání jejich sporu s odůvodněním, že jsou porušována jejich stará privilegia, a že jsou nuceni do roboty. Ani u císaře se však Chodové nedočkali pochopení a roku 1668 bylo z císařova rozhodnutí Chodům jednou provždy zakázáno podávat jakékoli žádosti o potvrzení starých privilegií a pro budoucí časy jim byla nařízena poslušnost Lamingenovi.⁸⁸

Důležitou osobou v chodských sporech byl i jejich advokát ve Vídni Wilhelm Strauss. Na Strausse se Chodové obrátili roku 1692, když po zprávách o úspěšném slyšení u císaře pro svého krajana Matěje Justa vypravili nové poselství do Vídně. Advokát slíbil Chodům bez znalosti předchozího průběhu sporu pomoci. Hodnocení jeho postupu se u Maura dostává nového pohledu. Chodové byli totiž po jeho odstoupení od sporu přesvědčeni, že byl podplacen, avšak důkazy pro tuto skutečnost chybí. V pozdějším vyšetřování Strauss

---

⁸⁶ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 16.

⁸⁷ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. 17.

⁸⁸ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7, s. 25.

tvrdil, že byl Chody mystifikován a je i velmi pravděpodobné, že mu byla předchozí císařská nařízení záměrně zamlčena.⁸⁹

Novodobí historikové popisují následující události na Chodsku v souladu s dosavadními znalostmi a nepřináší výrazně odlišné nebo průlomové poznatky. Chodské povstání se tak řadí mezi další selské bouře konce sedmnáctého století. K odlišnostem chodské rebelie patří dlouhá historie sporů o původní privilegia vydaná Chodům a vcelku nenásilný průběh povstání, během kterého zemřeli pouze tři jeho účastníci. Nejvíce se studium problematiky chodského povstání moderní historickou vědou projevuje v práci profesora Eduarda Maura.

---

⁸⁹ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. 21.

4 OBRAZ CHODSKÉHO POVSTÁNÍ V KRÁSNÉ LITERATUŘE

Tato kapitola se pokusí přiblížit a shrnout události na Chodsku na konci 17. století popsané v umělecké literární tvorbě. V závěru kapitoly budou zmíněna i další umělecká zpracování tématu. Dalo by se předpokládat, že se tato kapitola bude obracet výhradně na historický román Psohlavci Aloise Jiráska, pokusím se však o holistický přístup.

4.1 Národní obrození

Jako první se v české literatuře o chodské rebelii zmiňuje **Božena Němcová**. Ta během svého pobytu na Domažlicku v letech 1845 až 1848 nasbírala mnoho materiálů pro svou povídkovou tvorbu.⁹⁰ Tématika chodského povstání byla do té doby širší veřejnosti neznámá a Němcová byla svým literárním počinem do jisté míry průkopnicí její propagace. Božena Němcová ve svých *Obrazech z okolí domažlického* vydaných roku 1846 uvádí příběh sepsaný podle zápisu v kronice domažlického augustiniánského kláštera. Příběh je doplněný údaji pocházejícími z lidového vyprávění a autorčinou uměleckou fabulací. *Historku o Kosinovi* vypráví stará výměnkářka z Újezda. Němcová sepsala příběh na čtyřech stránkách a zaměřuje se spíše na popravou Koziny a smrt Lomikara než přímo na popis rebelie. O té se zmiňuje pouze takto: „*Na Trhanovský zámek, půl hodiny odtud, přišel pán z ciziny, jménem Lamingar. Ten chtěl, aby mu sedláci robotovali. Tenkrát byl naším rychtářem Kosina; jak to nařízení přišlo, postavil se proti tomu a stál za všechny, nechtě přivolit, aby svá práva a svobodu zadali. Ale Lamingar ho vyhlásil za buřiče a odsoudil k smrti.*“⁹¹ Celé znění textu viz příloha č. 4.

V díle slavné obroditelky je však možné najít několik historických nesrovnalostí. Němcová uvádí za místo Kozinovy popravy Klatovy,⁹² pod které Domažlice za jejího života opravdu spadaly. Nacházel se tam krajský úřad, který měl pod svou správou i Chody.⁹³ Součástí lidové tradice, jež se v díle objevuje, je pravděpodobně zmínka o tom, že se „zvony v okolí samy od sebe rozezněly“, když byl Kozina veden na popravu. Němcová dále uvádí dnes notoricky známé Kozinovo vyzvání Lomikara na boží soud. Na rozdíl od jiných autorů nechává Němcová zemřít Lomikara přímo na hostině, kterou pořádal na svém zámku.⁹⁴ Dále Němcová zmiňuje tři Kozinovy sestry, které měly po jeho smrti nechat postavit na třech vrších v okolí kapličky a kříže na usmíření. Tuto zmínku lze považovat za uměleckou

⁹⁰ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989., s. 35.

⁹¹ NĚMCOVÁ, Božena. *Obrazy z okolí domažlického*. Praha: F. Topič, 1912. s. 61.

⁹² NĚMCOVÁ, Božena. *Obrazy z okolí domažlického*. Praha: F. Topič, 1912. s. 61.

⁹³ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 32.

⁹⁴ viz příloha

fabulaci nebo z části za etiologické podání.⁹⁵

V průběhu šedesátých a sedmdesátých let se chodská tematika objevila v dílech dnes již zapomenutých spisovatelů **Petra J. Fišera**, **Jana Rennera** a **J. O. Veselého**. Tito autoři se pokusili o vytvoření novel a divadelní hry s kozinovskou tematikou, jejich díla však pro přehlížení historických faktů a nevalnou uměleckou hodnotu upadla v zapomnění.⁹⁶

Dalším slavným literátem, který použil chodskou tematiku pro svoji práci, byl **Jaroslav Vrchlický**. Spisovatel měl k Chodsku velmi blízký vztah. V mládí studoval na gymnáziu v nedalekých Klatovech, ke konci života se znovu na Chodsko vrátil a roku 1912 v Domažlicích také zemřel. Úryvek z jeho balady, která byla vydaná koncem devatenáctého století a je součástí sbírky *Selské balady*, uvádím v příloze.

4.2 Psohlavci

Mezi nejznámější zpracování chodského povstání v literární tvorbě patří dozajista Psohlavci Aloise Jiráska. Román vycházel nejdříve na pokračování v časopise Květy a knižně byl poprvé vydán roku 1886.

Alois Jirásek přišel na Chodsko roku 1876 s cílem posbírání materiálu k sepsání díla o statečném chodském boji. Stipendista Jirásek pobýval v Trhanově v domě rodičů Josefa Thomayera, lékaře a přítele ze studií. Zde se mu naskytla příležitost prohlédnout si trhanovský zámek, ve kterém Thomayerův otec pracoval jako zahradník. Tady se Jirásek seznámil s místem, kde podle tradice Lomikar zemřel. Z lidového vyprávění se spisovatel dozvěděl o statečném újezdském sedlákovi Janu Sladkém Kozinovi a také o pověstech, které se k trhanovskému zámku vztahují. Nejdůležitější podnět k sepsání Psohlavců však přišel až později, když se mu už jako litomyšlskému profesorovi, do rukou dostala práce Georga Leopolda Weisela *Der Chodenprozess*. Jirásek se na Chodsko vrátil roku 1882 a započal podrobný sběr materiálů pro svoji práci.⁹⁷ Při svém pobytu si pozorně všímal života Chodů, jejich zvyků, hudby, slavností, ale i každodenních činností a povinností. Jeho pozornost přilákal i pestrý chodský kroj a typické nářečí takzvaná bulačina. Během pobytu v tomto regionu se seznámil s mnoha jeho obyvateli, jedním z nich byl i draženovský rodák **Matěj Příbek**, jenž byl předlohou pro stejnojmennou postavu v románu a ztvárnil chodského praporečníka.

⁹⁵ Etiologické podání- připsání vzniku nějakého místa (v tomto případě kříže) určité historické události, se kterou však nemohlo souviset

⁹⁶ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 37.

⁹⁷ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 37.

Jak bylo výše zmíněno, Psohlavci zpočátku vycházeli v rámci časopisu Květy. První část románu věnoval Jirásek památce Boženy Němcové, v jejíchž *Obrazech z okolí domažlického* také čerpal inspiraci. Oblíbenost díla byla částečně ovlivněna i dobou, ve které vznikala, a to hlavně proto, že odpovídala politickým cílům českého národního hnutí. Když roku 1886 vyšli Psohlavci knižně, okamžitě si získali širokou oblibu. Ze slov klenečského rodáka a spisovatele **Jindřicha Šimona Baara** můžeme nasát atmosféru jaké při jejich předčítání na „hyjtách“ panovala. Baar popisuje událost takto: „*zlobné výkřiky, srdcelomný pláč, hlaholný smích i pochvalné výkřiky přerušovaly četbu, která se stala rázem slavnou po celém rodném kraji ... a když kusy obešly městečko (jednotlivé listy knih se předávaly mezi obyvateli vesnic) mnohý list se nedal více čísti, neb literky se utopily v slzách.*“⁹⁸

Z podtitulu románu, znějícího *Historický obraz*, je jasně patrná Jiráskova snaha o věrné vyjádření historických skutečností. Autor tedy zachovává většinu historických postav například kromě Jana Sladkého Koziny a Kryštofa Hrubého i Jiřího Syku, Adama Ecla, Matěje Justa a ostatní. Přidává k nim však i další postavy, které jsou výsledkem umělecké fabulace. Mezi takto přikomponované postavy se řadí výše jmenovaný Matěj Příbek či dudák Jiskra Řehůřek. Inspiraci pro jména hrdinů našel Jirásek na Chodsku, zde se mu do paměti vryl i vzhled chodského kroje, a to vše dopomohlo k vytvoření velmi realistického pohledu na život na Chodsku. Větší autentičnost Psohlavcům dodává i skutečnost, že autor při jejich psaní použil chodské nářeční. Pomocnou ruku při opravě dialektu podal autorovi národopisec Jan František Hruška, který se podílel i na drobných opravách popisu chodského kroje a obydlí.⁹⁹

Mezi klíčové odchylky od historických skutečností, kterých se autor při psaní Psohlavců dopustil, patří například to, že Jirásek připisuje Kozinovy pouze dvě děti (dceru Hanálku a syna Pavlíka). Podle matričních záznamů, které mu byly k dispozici, však víme, že měl Kozina celkem šest synů.¹⁰⁰ Další výrazně fabulační umělecké rysy má postava Kozinovy matky, o jejíž osobě se dochovaly pouze skromné historické doklady. Z matričních údajů je nám dnes známa i skutečnost, že se Kozinova matka Anna Kozinová, rozená Havlová, popravu svého syna účastnit nemohla, protože 14. února roku 1682 zemřela.¹⁰¹

Psohlavci nebyli jediným dílem, ve kterém se Jirásek o Chodsku a Chodech zmínil. Po své

---

⁹⁸ TEPLÝ, František. *Ze života J. Š. Baara*. Praha: Novina, 1937. s. 97-98.

⁹⁹ JÍLEK, Václav. Deset kapitol o Jiráskových Psohlavcích. In: Sborník Vyšší pedagogické školy v Plzni: Jazyk a literatura. 2. [sv.] 1. vyd. Praha: SPN, 1959. s. 212-216.

¹⁰⁰ viz Obrazová příloha č. 3

¹⁰¹ viz rodokmen rodu Kozinů uvedený v příloze

první návštěvě na Chodsku roku 1876 napsal fejeton *Na Haltravě*, v němž popisuje chodské obyvatele jako dobrý lid dodržující staré tradice. V povídce *V cizích službách* z roku 1883 připomíná středověkou strážní službu Chodů a k vyzvání Lomikara na boží soud se znovu vrací ještě v devadesátých letech v rámci *Starých pověstí českých*.

Přestože od vydání Psohlavců uplynulo přes sto dvacet let, jejich úroveň a umělecká kvalita nebyly dosud překonány. Pro čtivost díla a epické vykreslení dějin chodského povstání, považují využití Psohlavců při výuce dějepisu za více než vhodné. Během zpracovávání didaktických úkolů pro žáky poslouží hlavně během přípravy dramatizace chodské pře.

4.3 Další umělecká zpracování tématu

Jirásek svým literárním počinem inspiroval mnoho autorů k další umělecké tvorbě s chodskou tematikou. Téma chodské rebelie zvětšil ve své tvorbě slavný malíř a kreslíř **Mikoláš Aleš**. Známy je také obraz *Kozina před Lomikarem* malíře **Jaroslava Špillara**, jenž působil na Chodsku na přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Psohlavci byli několikrát i zdramatizováni, jako první byla na scénu uvedena inscenace **J. Libánského**, a to 16. listopadu 1895.¹⁰² Roku 1889 byla v pražském Švandově divadle uvedena dramatizace **Jana Baptisty Kühnla** s názvem *Jan Sladký Kozina*. Autor sepsal hru jako historický obraz o šesti dějstvích. Sám Jirásek však se zpracováním hry nesoúhlasil a soudil se Kühnlem kvůli porušení autorských práv a spor vyhrál. Jirásek se veřejně ohradil proti dramatizaci jeho Psohlavců jinými autory s odůvodněním, že by je chtěl zpracovat sám. Jak uvádí ve svém článku Jitka Janečková, napsal Jirásek v dopise **Jaroslavu Kvapilovi** ze 7. října 1917 toto: „*Před časem vyhlásil jsem v novinách, že jsem nikomu nedovolil a nedovolím zpracovat Psohlavce na divadelní hru*“.¹⁰³ Navzdory všem Jiráskovým zákazům vyšla roku 1920 třetí dramatizace Psohlavců. Nakonec bylo toto zpracování autora **Antonína Fencla** samotným Jiráskem roku 1921 povoleno jako jediné oficiální, které se smělo hrát. K dalšímu divadelnímu zpracování chodského povstání došlo v období padesátých let. Historická událost je v ní však přetvářena k obrazu komunistické propagandy, v jejímž závěru Kozina na popravišti provolává slávu socialismu.¹⁰⁴

¹⁰² JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. **In:** *Minulosti západočeského kraje XLII* (2007). Plzeň: Alibisinternational, 2007, 153- 234, str. 181. ISBN 80-86971-51-3

¹⁰³ JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. **In:** *Minulosti západočeského kraje XLII* (2007). Plzeň: Alibisinternational, 2007, 153- 234, str. 182. ISBN 80-86971-51-3

¹⁰⁴ JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. **In:** *Minulosti západočeského kraje XLII* (2007). Plzeň: Alibisinternational, 2007, 153- 234, str. 183. ISBN 80-86971-51-3

4.3.1 Jeminkote, Psohlavci!

V návaznosti na lidovou tradici kočovných loutkových divadel uvedlo v sezóně 1999/2000 plzeňské divadlo Alfa loutkové představení *Jeminkote, Psohlavci!*. Inscenace dramaturgyně **Ivy Peřinové** byla poprvé uvedena 11. října 1999 a představení bylo určeno pro žáky druhého stupně základních škol. V představení byly použity písně ze zpěvníků chodského skladatele a sběratele **Jindřicha Jindřicha** a při slavnostní premiéře hrála živá dudácká muzika. Loutkohra byla velmi kvalitně zpracovaná a získala mnoho ocenění. Na XXIII. Skupově Plzni v roce 2000¹⁰⁵ získala sedem z jedenácti udílených cen.¹⁰⁶ Za 6 let, během kterých byla hra v repertoáru divadla, bylo odehráno 105 repríz.

Jelikož už představení není v repertoáru divadla, uvádím pro ilustraci alespoň úryvek z článku **Jany Rezkové** *Hry s ohněm, aneb česká otázka v loutkovém divadle*. „V těchto hrách si Peřinová bere jako námět české klasické literární dílo – Psohlavce, které Alois Jirásek vydal v roce 1886. Pohled na jevy a události, které se staly součástí české národní tradice, je vtípně ironický a demytizující, stejně tak ovšem nepostrádá pochopení a nostalgií.

Nápad vytvořit hru, zpracovávající dojímavý příběh boje Chodů za stará práva, který je v Jiráskově podání v Čechách dokonce povinnou školní četbou, vznikl v plzeňské Alfě, kde si přáli ztvárnit regionální látku. Iva Peřinová, kterou divadlo oslovilo, námět nejprve odmítla, pak ji však napadlo poslat mezi Psohlavce Kašpárka...

Kašpárek je v české loutkové hře rozšířenou a obecně známou postavou. Objevoval se už ve starých hrách lidových loutkářů pro dospělé publikum. Jeho typickými vlastnostmi byly požívačnost, bezcharakternost a prospěchářství. Peřinová úmyslně volila pro postavu Kašpárka specifický jazyk, včetně textových odkazů k lidovým hrám.

Hlavní hrdina Jan Sladký Kozina je v pojetí Ivy Peřinové více otec rodiny a pochybující realista, než odhodlaný bojovník za práva menšin. O jejich neplatnosti je navíc od začátku přesvědčen a do sporu je spíš vmanipulován. Domácí prostředí mu nadto znepríjemňují dorůstající synové svou touhou naučit se hrát na dudy, tradiční chodský hudební nástroj.

Významnou rovinu hry tvoří písničky z chodských zpěvníků Jindřicha Jindřicha. Hra tedy obsahuje tři pásma vedle sebe: příběh Kozinův, Kašpárkův a lidové písně. Kontrast vážného, ba tragicky končícího (Kozina je popraven) příběhu o chodské rebelii a věčného, nesmrtelného oportunisty Kašpárka vnáší do známého syžetu nové a nečekané významy, které demytizují hrdinský tón a do diskuse o tzv. české národní povaze přispívají zjištěním,

¹⁰⁵ JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. **In:** *Minulosti západočeského kraje XLII* (2007). Plzeň: Alibisinternational, 2007, s. 153-234, str. 184. ISBN 80-86971-51-3

¹⁰⁶ Loutkohra získala ceny v kategoriích: autorství, dramaturgie, režie, výprava, hudba a hereckých výkonů v rolích Lomikara a jeho ženy.

že Češi jsou spíše realisté a muzikanti než bojovníci a revolucionáři. Objevuje se též odvěké téma vztahů mezi Čechy a Němci. Autorka ho zvýraznila hlavně jazykovým balancováním Lomikara, který se s jazykem „svého lidu“ potýká s krajním odporem.

Iva Peřinová s nadsázkou konfrontuje obecně známé motivy s pohledem současného člověka. Výsledkem je nečekaně aktuální a vtipná hra, jejíž divácké zaměření je možné cílit doširoka, od starších dětí až po intelektuální dospělé publikum.

Inscenace režiséra Tomáše Dvořáka v plzeňské Alfě vzbudila mimořádný ohlas nejen u tradičních vyznavačů loutkového divadla a stala se událostí divadelní sezóny 1999/2000.¹⁰⁷

4.3.2 Hudební zpracování

Psohlavci a chodská tematika byli také zpracováni hudebně, ve své písničkářské tvorbě je v moderní době použili například **Ivan Mládek** a **Jaromír Nohavica**. Za nejznámější a umělecky nejhodnotnější však lze považovat operu Psohlavci **Karla Kovařovice**. Kovařovic pocházel z Klatov a tematika nedalekého Chodska mu byla blízká. Podle Jiráskova námětu pak zkomponoval operu o šesti jednáních a třech dějstvích. Opera slavila mezi diváky velký úspěch, na prknech Národního divadla byla uváděna po dvanáct let a odehrálo se sto repríz.¹⁰⁸ Necelých devět měsíců od uvedení opery v Národním divadle, tedy 14. ledna 1899, byli Psohlavci nastudováni a uvedeni v plzeňském městském divadle. I zde byli Psohlavci publikem také velmi oblíbeni. Chodských spisovatel a rodák, Jindřich Šimon Baar vzpomíná na shlédnutí opery takto: „*To je moje Chodsko. Ještě někde vrylo mi od srdce hluboký dojem – při Kovařovicových Psohlavcích, tehdy jsem se chvěl jako list a plakal.*“¹⁰⁹

Opera byla v plzeňském divadle několikrát znovu nastudována a uvedena, například ještě roku 1925, 1936 a po konci druhé světové války 24. listopadu 1945, kdy se její znovu uvedení stalo významnou společenskou a hlavně vlasteneckou událostí. Slavnostní proslov k zahájení představení pronesl hudební skladatel, původem z Chodska, Jindřich Jindřich. Uvedení opery mělo být poctou k dvousetpadesátému výročí popravy Jana Sladkého Koziny a slavnostního ceremoniálu se zúčastnili i obyvatelé Chodska ve svých krojích.¹¹⁰ Psohlavci byli v Plzni nastudováni ještě dvakrát, a to v letech 1950 a 1962. V druhé polovině dvacátého století už zájem o tuto tematiku opadl.

¹⁰⁷ <http://www.loutkar.eu/index.php?h&id=2010017> Jana Rezková (24. 6. 2014)

¹⁰⁸ <http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/psohlavci-v-operni-podobě.html> (10. 10. 2013)

¹⁰⁹ TEPLÝ, František. *Ze života J. Š. Baara*. Praha: Novina, 1937. s. 206.

¹¹⁰ JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. In: *Minulosti západočeského kraje XLII* (2007). Plzeň: Alibisinternational, 2007, s. 153-234, str. 187. ISBN 80-86971-51-3

4.3.3 Psohlavci ve filmu

Návrhů na filmové zpracování Psohlavců bylo již od jejich vydání několik. A už roku 1914 sám Jirásek přepracoval dílo do podoby filmového scénáře. Avšak za éry němého filmu se žádný z navrhovaných scénářů nedočkal filmového zpracování.

Roku 1923 předložil svůj návrh na filmovou adaptaci známý francouzský režisér **Léon Poirier** (1884-1968). Film se měl natáčet v československo-francouzské koprodukci na území tehdejšího Československa. Domluva o návrhu probíhala prostřednictvím korespondence mezi francouzským filmovým tvůrcem a **Dr. Hanušem Jelínkem** (1878-1944). Jelínek byl český básník, překladatel, literární a divadelní kritik a zasloužil se o propagaci česko-francouzských kulturních a literárních styků.¹¹¹ Básník se seznámil s francouzským režisérem během svých studií na Sorbonně a dále vztah rozvíjel při svém působení na Ministerstvu zahraničí v Praze, kde pracoval jako ministerský rada. Jelínek, který se také zasloužil o překlad Psohlavců do francouzštiny, byl zetěm jejich autora Aloise Jiráska. Natáčení filmu mělo podle předběžného plánu zabrat tři až čtyři měsíce plus další dva měsíce na přípravu a střih. Podle plánu francouzského režiséra měli být do hlavních rolí Koziny a jeho ženy Hančí dosazení francouzští herci zbylí účinkující měli být Češi. Natáčení filmu se mělo uskutečnit za finanční podpory československé vlády. Na Ministerstvu školství a národní osvěty, které dostalo projednávání projektu na starost, se však bohužel nenašel dostatečný finanční obnos potřebný pro realizaci projektu. Jednání o natáčení byla ministerstvem oficiálně ukončena 24. května 1924.¹¹²

Poprvé byli Psohlavci zfilmováni režisérem **Svatoplukem Innemannem** roku 1931, a to již ve zvukové podobě. Natáčení filmu probíhalo v chodských vesnicích Pasečnici a Tlumačově. V hlavních rolích hráli **Bedřich Karen** jako Kozina a **Theodor Pištěk** jako Lomikar. Film byl označován za „národní“ a slavil úspěch hlavně na venkově.¹¹³ Náklady na natáčení filmu se vyšplhaly téměř ke dvěma milionům.¹¹⁴ Fotografie pracovního záběru z natáčení je uvedena v příloze.¹¹⁵

Podle Jiráskova románu natočil roku 1955 režisér **Martin Frič** asi nejznámější zpracování

---

¹¹¹ TABRERY, Karel. Psohlavci, Nezrealizovaný film francouzského režiséra Léona Poiriera. **In:** *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis XXII (2000)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000, 99- 116, str. 99. ISBN 80-244-0203-3.

¹¹² tamtéž s. 105

¹¹³ JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. **In:** *Minulosti západočeského kraje XLII (2007)*. Plzeň: Alibisinternational, 2007, 153- 234, str. 189. ISBN 80-86971-51-3

¹¹⁴ TABRERY, Karel. Psohlavci, Nezrealizovaný film francouzského režiséra Léona Poiriera. **In:** *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis XXII (2000)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000, 99- 116, str. 105. ISBN 80-244-0203-3.

¹¹⁵ viz obrazová příloha č. 13

Psohlavců již v barevném provedení. Film trvá 89 minut a vystupuje v něm mnoho předních českých herců té doby. Mezi účinkujícími dominuje **Vladimír Ráž** v roli Koziny, jeho ženu zahrála **Jana Dítětová**, **Miloš Nedbal** se objevuje v roli Lomikara, také zde vystupuje **Miloš Kopecký** jako správce Koš, **Ladislav Pešek**, **Zdeněk Štěpánek** a další. Zajímavé je, že ve třicáté sedmé minutě filmu vystupuje i **Jan Werich** jako pocinovický rychtář a do filmu přispívá dvěma větami. Film slavil u domácího obecnstva velký úspěch a dokonce pronikl i do zahraničí a byl promítán na filmovém festivalu v Cannes.¹¹⁶

Na tomto místě považuji za vhodné vyjádřit vlastní názor na film. Celý téměř devadesátiminutový film věrně odpovídá knižní předloze Aloise Jiráska. Stejně jako u Jiráska se ve filmu nachází drobné faktografické nesrovnalosti, jako například spálení chodských privilegií Lomikarem. Výprava filmu je velmi nákladná a je dovedena do podrobných detailů. Co se týče hereckých výkonů, zdůraznila bych přínos Vladimíra Ráže v roli Koziny a Miloše Nedbala, který ztvárnil Lomikara velmi přesvědčivě. Jako významný nedostatek hodnotím ztvárnění závěrečné scény, kdy má být Kozina popraven. Scéna, která skýtá velký prostor pro vyjádření hlubokých emocí a dramatického zapůsobení na diváka, je shrnuta do dvouminutové sekvence, které na dramatičnosti ubírají až zbytečně dlouhé záběry na přihlížející shromážděné panstvo a ruší tak napjatou epickou atmosféru. Na pozadí bouřlivého příběhu chodské rebelie byl do filmu začleněn i milostný příběh dvou mladých lidí, Pavla a Manky, kterým je z rozhodnutí Lomikara zakázáno se vzít. Velmi kladně hodnotím filmovou hudbu, kterou zkomponoval Emil František Burian a která skvěle dotváří dramatické momenty ve filmu.

Tématika chodského povstání se přenesla i do dalšího známého českého filmu *Cesta do hlubin študákovy duše* (1939). Známa věta Kozinova pocházející z Jiráskova románu *Psohlavci* a byla ve filmu použita ve velmi vtipném kontextu v situaci, kdy Profesor Vobořil zkouší studenty z věty kosinovy.

„Peterka: Co je? Co chce?”

Vaněk: Jseš vyvolanej. Nějaká věta kosinová.

profesor Vobořil: Tak bude to?

Peterka: Kozinova věta zní: Lomikare, Lomikare, zvu tě na boží súd...

profesor Vobořil: Ale? No tak dál...

Peterka: Hin se ukáže!

---

¹¹⁶ JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. In: *Minulosti západočeského kraje XLII* (2007). Plzeň: Alibisinternational, 2007, s. 153- 234, s. 189. ISBN 80-86971-51-3

*profesor Vobořil: Tak, ukáže. Já ti taky ukážu! Ale v konferenci! Počkej! Plést si matematiku s dějepisem!*¹¹⁷

Chodská tematika se s vydáním *Psohlavců* stala velmi populární a zájem širší populace o ní zapříčinil touhu umělců z různých oborů toto téma zvěčnit. Mezi nejzdařilejší a nejvýznamnější z výše popsaných děl se řadí filmové zpracování Martina Friče a Kovařovicovo operní zpracování. Nejmodernějším příspěvkem je pak loutkohra plzeňského divadla Alfa *Jeminkote, Psohlavci!*.

---

¹¹⁷ <http://www.matematika.webz.cz/ostatni/?s=kozinova> (20. 4. 2014)

5 CHODSKÉ POVSTÁNÍ V SOUČASNÉ UČEBNICOVÉ TVORBĚ

Pro zjištění popisu a obrazu problematiky chodského povstání jsem pracovala se sedmi sadami učebnic pro základní školy a nižší stupeň gymnázií. Jedná se o učebnice pro sedmou třídu vydané v letech 1997 až 2010. Vybrané učebnice byly vydané nakladatelstvím Fraus roku 2010, nakladatelstvím Prodos roku 2009, Státním pedagogickým nakladatelstvím (dále jen SPN) roku 2008, dále SPL-Práce roku 2006, nakladatelstvím Scientia roku 2003 a nakladatelstvím Fortuna roku 1997. V následujících podkapitolách je uvedena věcná a obsahová analýza chodského povstání v současných učebnicích. Podkapitoly jsou řazeny v sestupném sledu od nejnovějšího po nejstarší výtisk.

5.1 Fraus 2010

Učebnice, která je v dnešní době na našich školách nejpopulárnější, je jednoznačně ta od nakladatelství Fraus, usuzuji tak z vlastní zkušenosti a pedagogické praxe. Pro ověření svého úsudku jsem kontaktovala přímo zástupce nakladatelství Fraus, kteří mi poskytli statistické údaje z dotazníku *KalibroProjekt*. Z výsledků šetření na základních školách ze školního roku 2012/2013 vyplývá, že 46% škol v České republice v sedmém ročníku využívá pro oblast Člověk a společnost učebnice nakladatelství Fraus. Učebnice tohoto nakladatelství jsou nejnovějším materiálem vytvořeným podle nejmodernějších přístupů k výuce dějepisu. V učebním textu této publikace však paradoxně nenajdeme ani zmínku o událostech na Chodsku. Text učebnice vyjadřuje všeobecnou nespokojenost poddaných, narůstání robotní povinnosti a zvyšování daní. Pasáž textu je doplněna o úryvek z robotního patentu vydaného na to konto Leopoldem I. Toto zjištění však odpovídá celkové koncepci učebnice, jejíž hodnocení není našim cílem. (*učeb. str. 21*)

5.2 Prodos 2009

V této učebnici již nacházíme informace o chodském povstání. Jedná se však pouze o krátký popis pod vyobrazením Leopolda I., který říká: „*Císař Leopold I., za jeho vlády došlo také ke známému povstání Chodů, jejichž vůdce Jan Kozina byl roku 1693 popraven v Plzni.*“¹¹⁸ Podle data, které je zde uvedeno, byl Kozina popraven o dva roky dříve, než tomu ve skutečnosti bylo. Těžko říci, zda se jedná o pouhý překlep nebo o nedostatečnou znalost problematiky chodského povstání. Paradoxním bylo zjištění, že větší pozornost než Chodům je zde věnována například čarodějnickým procesům. (*učeb. str. 42*)

---

¹¹⁸ *Dějepis 8*, Olomouc: Prodos, 2009. ISBN 978-80-7230-231-4, str. 42.

5.3 SPN 2007

Učebnice SPN se o problematice chodského povstání v učebním textu nezmiňuje vůbec. Na stránkách věnujících se tomuto časovému období se žáci a čtenáři mohou dozvědět obecné informace o tom, že se poddaní bouřili proti robotě a že jejich hněv byl směřován proti vrchnosti na jednotlivých panstvích a ne proti panovníkovi.

5.4 SPL-Práce 2006

Celý jeden odstavec je věnován chodskému povstání v učebnici vydané nakladatelstvím SPL-Práce *Dějiny novověku I. díl*. Učební text v této didaktické pomůcce byl sestaven těmito autory: Pavel Augusta, František Honzák a Marek Pečenka. Zmínka o Chodech je zařazena v kapitole *Život na vsi* a je součástí vyššího celku s názvem *Čechy v době pobělohorské*. Učebnímu textu o chodském vzbouření předchází text, který obecně popisuje poddanská povstání v období vlády císaře Leopolda I. během jeho pobytu v Čechách. Odstavec, který se nachází na straně 27 a který se věnuje chodskému povstání, vybírá nejdůležitější informace spojené s touto historickou událostí. Přestože není výkladový text příliš rozsáhlý, připravuje vhodnou a věcnou informační základnu, na kterou může učitel jednoduše navázat rozsáhlejší expozicí učiva například formou výkladu nebo vyprávění.¹¹⁹

5.5 Scientia 2003

Další učebnice vydaná nakladatelstvím Scientia je první z analyzovaných učebnic, která přináší i podrobnější informace o chodském povstání. V kapitole věnované hospodářství v českých zemích popisuje učební text utužování nevolnictví a následné selské rebelie. Doplňkové informace k této kapitole odlišené od zbytku textu použitím menšího písma uvádějí informace o průběhu a následcích povstání na Chodsku shrnuté do krátkého odstavce. Text je doplněn obrázkem rodového znaku rodu Lamingenů z Albenreuthu. Domnívám se, že pro ilustraci chodského povstání by se daly z množství dostupného ikonického textu vybrat i jiné vhodnější příklady.¹²⁰

---

¹¹⁹ Asi nejznámějším povstáním bylo vzbouření Chodů v letech 1692-1695. Mělo odlišný charakter než jiné poddanské vzpoury, neboť Chodové bojovali především za svá stará privilegia. Jako strážci zemských hranic totiž nemuseli robotovat a mívali dokonce vlastní samosprávu. Po zakotvení českých zemí v habsburské říši přestala mít Chody střežená hranice smysl a císař Leopold I. jim privilegia odňal. Jejich vzpoura proti nové pobělohorské vrchnosti, zvanému „Lomikarovi“, neměla naději na úspěch. Byla potlačena vojskem a vůdce Jan Sladký-Kozina skončil na šibenici. (AUGUSTA, Pavel. HONZÁK, František. PEČENKA, Marek. *Dějiny novověku. I. díl. 2. vyd.* Praha: SPL-Práce, 2006. ISBN 80-86490-82-3 s. 27.)

¹²⁰ Obyvatelé jedenácti obcí na Domažlicku byli za střežení hranic Českého království a Bavorskem obdařeni zvláštními výsadami, které jim zajišťovaly vlastní samosprávu a mírnější povinnosti vůči vrchnosti. Nová vrchnost, Lammingerové původem z Bavorska však odmítala tyto výsady uznat. Lammingerové nutili Chody k novým robotám a k odvádění vysokých daní. Spor mezi vrchností a Chody přerostl v otevřenou vzpouru.

5.6 Fortuna 1997

Nejstarší z analyzovaných učebnic je učebnice nakladatelství Fortuna. Pochází z řady *Lidé v dějinách* a jedná se o díl s názvem *Raný novověk*. V kapitole pojmenované *Pobělohorské hospodářství* je chodskému povstání věnována tato věta: „Znevolňování a robotě se vzepřeli i Chodové, jejichž vůdce Jan Sladký Kozina byl v Plzni roku 1695 pro výstrahu popraven“.¹²¹ Učební text dále pokračuje informacemi o vydání robotních patentů. Tato zmínka je sice velmi letmá, ale může sloužit alespoň jako inspirace k samostudiu pro aktivní studenty.

5.7 Další

Mezi dalšími prostudovanými učebnicemi byla *Historie* od nakladatelství Scientia z roku 1994. Tato učebnici by svým rozsahem i odborností textu měla být řazena spíše mezi učebnice středoškolské a patří spíše mezi ty méně používané. Na straně 95 se čtenář může dočíst o časovém určení a jednoduchý popis v krátkosti shrnuje průběh chodského povstání.

Výsledky analýzy učebnic nejsou pro problematiku chodského povstání pozitivní. Ze všech prozkoumaných učebnic přináší ucelené a hodnotné informace o chodském povstání pouze dvě. Současná učebnicová tvorba tedy zřejmě ponechává popis a expozici této problematiky pouze na učiteli. Zjištěný stav odpovídá současným trendům modelování základního učiva, v tomto konkrétním případě se tedy zaměřuje na zdůraznění obecných trendů pro celé Čechy a habsburský stát. I když je chodské povstání událostí týkající se pouze jednoho regionu, je dokonalým obrazem stavu vrchnosti a poddaných na konci 17. století. Na příkladu epického příběhu, jakým chodského povstání bezesporu je, může učitel velmi konkrétně a přesvědčivě popsat období druhého nevolnictví. Látka také kromě jiného skýtá mnoho možností k didaktickému aktivizačnímu využití (podrobněji viz kapitola 7).

Chodské vesnice byly obsazeny vojskem. Chodové kapitulovali. Jejich nejrozhodnější vůdce Jan Sladký - Kozina byl v Plzni popraven. Odboj Chodů se stal známým díky knize Aloise Jiráka Psohlavci. (ČAPKA, František. *Dějepis* 8. 1. vyd. Praha: Scientia, 2003. ISBN 80-7183-305-3 str. 14- 15.)

¹²¹ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Lidé v dějinách, Raný novověk*. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-361-2, str. 58

6 OBRAZ CHODSKÉHO POVSTÁNÍ V CHODSKÉ LIDOVÉ TRADICI

Chodská tradice odporu neskončila ani po výstražné popravě Jana Sladkého Koziny. Když Wolf Maxmilián Lamingen také brzy skonal, jeho manželka panství prodala. Roku 1697 vdova po Lamingenovi a její dvě dcery prodaly svůj majetek do rukou rodu Stadionů.¹²² Pod jejich držbou se Chodové se znovu vydali se svými stížnostmi na několik výprav do Vídně, jejich poselství však nedosáhla většího úspěchu. Zkoumání této problematika již není cílem této práce a nebudu se mu podrobněji věnovat. Až do roku 1848, kdy byli Chodové zbaveni robotní povinnosti, byli poddanými Stadionů. V tomto období dochází v lidové tvorbě na Chodsku ke vzniku tradice o „nevinně utraceném Kozinovi a o božím soudu nad jeho vrahem“. Podkladům pro vznik tohoto podání a znění jednotlivých tradic se budu podrobněji věnovat v této kapitole.

Vzniku lidových tradic o vyzvání Lamingena na boží soud a Kozinovu tradovanému slavnému zvolání „do roka ha do dne zvu tě na boží soud“ přispívá o fakt, že Lamingen téměř do roka a do dne, přesně 2. listopadu 1696, náhle zemřel. Svobodný pán Wolf Maxmilián Lamingen, poslední svého rodu, umřel podle zápisu v kronice **Arnošta Papstmanna** (1737-1840) na mrtvici.¹²³ Eduard Maur popisuje kronikářský zápis augustiniánského převora z Domažlic, který milně uvádí den smrti Jana Sladkého Koziny na 1. listopadu, takto: *I stalo se však, že po uplynutí roku v týž samý den, totiž 2. listopadu, v kterýžto den řečený Kozina provazem byl popraven, pan z Lamingenu při slavnostní hostině, ..., ne tak ze žertu, jako spíše uštěpačně prohodil: Dnes je výroční den, v němž Kozina, když na popravu byl veden, předpověděl, že do roka, a to právě dnes, zemřu. Hle proroctví jeho je falešné, neboť jsem výborně zdrav! Slova tato vyvolala smích, leč zanedlouho zmatek a zděšení. Neboť hned po ukončení tabule pan z Lamingenu odebrav se do své ložnice, chtěje jakési dopisy vypraviti, usedl do lenošky a náhle zasažen úderem mrtvice svalil se mrtev na zem.*¹²⁴ Ze zápisu, který pochází z roku 1799, jsou jasně viditelné tendence k pochybnostem o přirozené smrti Lamingena, mají svůj původ v jeho velké neoblíbenosti mezi Chody. Kromě negativního vnímání vrchnostenského pána jako tyрана, který utiskoval své poddané, je zde Lamingen zobrazován rouhajícím se boží spravedlnosti. Papstmannova zpráva však není prvním doložitelným důkazem vznikající

¹²² MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 30.

¹²³ BAAR, J. Šimon. HRUŠKA, J. František, TEPLÝ, František. *Chodská čítanka*. 1. vyd. Vyškov: F. Obzina, 1927. s. 221.

¹²⁴ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 33.

historické tradice, která mě svůj původ na přelomu sedmnáctého a osmnáctého století.

Za první ohlas vznikající lidové tradice může být považovaná zpráva syna hejtmana Wunschwitze,¹²⁵ kterou zaznamenal historik **Michal Adam Franck z Frackenstien** roku 1716, podle které, jak uvádí E. Maur: „*někteří lidé nevěří, že byl trhanovský pán raněn mrtvicí, ale tvrdí, že si jej vyžádal ďábel pro jeho smilnost*“¹²⁶ Tato zpráva je mimo jiné důkazem toho, že Lamingen nebyl oblíben nejen u poddaných ale i ve šlechtických kruzích.

Stejným způsobem jako vyprávění o smrti Lamingena vznikl zřejmě i popis slavného vyzvání Lomikara na boží soudí, které měl pronést Kozina při své popravě v Plzni. Dobové zápisy přítomných úředníků o takovém to zvolání nic nezmiňují a Kozinova domnělá slova zapisují kronikáři až s odstupem jednoho století jako výsledek převzatého lidového vyprávění. Boží soud má v lidové tradici význam poslední instance, kde nevyslyšené poddané, kteří byli zrazeni všemi světskými soudy, přichází podpořit soudce nejvyšší-Bůh. Motiv božího soudu mající dlouho tradici v církevních legendách se pro chodskou událost velmi příhodně nabízel. Popis Kozinova zvolání různými autory se liší, některé zprávy jsou rozsáhlejší a podrobnější, jiné zase skromnější, všechny však mají společný rys, a to že jim schází historický podklad.

První oficiální zprávu o Kozinových posledních slovech sepsal převor augustiniánského kláštera v Domažlicích Arnošt Papstmann. Jeho zápis v klášterní kronice uvádí nesprávně datum Kozinovy popravy na druhý listopad a stručně událost popisuje podle publikace kolektivu autorů v čele s Jindřichem Š. Baarem takto: „*V den popravy, totiž 2. listopadu, nežli trest smrti podstoupil, prý (Kozina) pronesl slova, jimiž svou nevinu dokázal- neboť pravil, že nevinně byl k smrti odsouzen- svému pánu a vrchnosti z Lamingenu oznámil, že do roka umře a duše jeho se octne na soudě božím.*“¹²⁷ Ve studii George Leopolda Weisela, která je jinak především historická, nacházíme vyprávění o Kozinově popravě vycházející z popularizační práce Boženy Němcové. Weisel svým dílem *Chodský proces* rozšiřuje lidovou tradici o další podrobnosti týkající se události. Autor uvádí, že Lamingen přihlížel Kozinově popravě z koňského hřbetu a popisuje ho jako rusovlasého.

---

¹²⁵ hejtman Matyáš Wunschwitz- řešil spor mezi Chody a Lamingenem

¹²⁶ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 31.

¹²⁷ BAAR, J. Šimon. HRUŠKA, J. František, TEPLÝ, František. *Chodská čítanka*. 1, vyd. Vyškov: F. Obzina, 1927. s. 223.

7 NÁVRHY DIDAKTICKÝCH APLIKACÍ K TÉMATU

Vybrané téma se zaměřuje problematiku spojenou s prezentací a propagací regionálních dějin. Svým obsahem spadá tato látka do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Tematika chodského povstání je obvykle prezentována jako součást nadřazeného celku *Čechy v době pobělohorské*, který je součástí učiva sedmého ročníku druhého stupně základních škol či sekundy nižších gymnázií. Žáci ve věku jedenáct až dvanáct let mají získat na příkladech z regionálních dějin konkretizovaný pohled na ucelený výukový obsah, poznat své blízké okolí a vytvořit si k němu osobitý vztah. Tohoto stavu lze dosáhnout poznáním a osvojením klíčového epického příběhu, s ním souvisejících pojmů a jmen. Konkretizace učiva o pobělohorské době v regionálních souvislostech učitel může vhodně využít k rozšiřování jednotlivých kompetencí. Při těchto úvahách se řídím především formulacemi ze základního edukačního dokumentu, jímž je RVPZV „*Na základě poznání sebe a svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti.*“¹²⁸ V rámci ŠVP je cílem propojovat jednotlivé oblasti a potažmo i vyučované předměty, a i to je cílem zde prezentovaných didaktických aktivit.

Klíčové kompetence

Po prostudování Rámcového vzdělávacího programu a odpovídajících dějepisných učebnic jsem navrhla klíčové kompetence, na jejichž rozvoj se budu v hodinách soustředit a budu se snažit jimi žáky vybavit pro další studium.

Klíčové kompetence jsou souhrnné označení pro předmětové vědomosti a dovednosti, znalosti, postoje a hodnoty, kterými má být žák v průběhu studia vybaven. Tato výbava má žákům posloužit nejen ve škole, ale hlavně v běžném osobním životě a v budoucí profesní kariéře.

Rámcový vzdělávací program RVP ZV stanovuje pro základní vzdělávání tyto kompetence: k učení, komunikativní, k řešení problémů, sociální a personální, občanské a pracovní. Osvojení klíčových kompetencí je procesem, který svým trváním přesahuje trvání školní docházky, dalo by se říci, že je to proces celoživotní. Při tvorbě klíčových kompetencí jsem se řídila doporučeními Národního ústavu odborného vzdělávání

---

¹²⁸ <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf> (23. 5. 2014)

dostupných z <http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp>.¹²⁹ Jednotlivé klíčové kompetence navrhuji na základě prostudování tohoto dokumentu v tomto znění.

Kompetence k učení

Žák dokáže kriticky posoudit historické děje a jejich následky.

Zvládne samostatně vyhledávat souvislosti a vyvodit závěry.

Žák samostatně vyhledává informace z různých zdrojů (odborná či jiná literatura, internet) a dokáže je využít pro vypracování zadaných úkolů.

Kompetence komunikativní

Žák dokáže prezentovat výsledky své nebo práce skupiny.

Správně formuluje své myšlenky a celkově rozvíjí své komunikativní dovednosti.

Při práci s různými zdroji informací je schopen rozlišit stěžejní body a fakta a následně je prezentovat.

Při diskuzích vhodně argumentuje.

Kompetence k řešení problémů

Při řešení problémů potupuje žák aktivně a využívá tvořivého a logického myšlení.

Žák je schopen jednotlivé problémy pojmenovat a při jejich řešení postupovat aktivně.

Po vyřešení problému si žák ověří výsledky své práce.

Samostatně řeší úkoly, sbírá, třídí a hodnotí informace o svém regionu a jeho významných osobnostech.

Kompetence sociální a personální

Zapojuje se do práce ve skupině a bere na sebe odpovědnost za výsledky skupinové práce.

Při řešení problémů spolupracuje se svými spolužáky.

Debatuje o problémech a zapojuje se do diskuzí.

---

¹²⁹ <http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp> (24. 5. 2014)

Respektuje názory ostatních.

Postupuje při práci zodpovědně, sebekriticky s dostatečnou sebedůvěrou.

Uvědomuje si význam potřeby efektivní spolupráce.

Kompetence občanské

Dodržuje společností uznávaná pravidla slušného chování.

Respektuje lidská práva, rozumí jejich vývoji a vývoji práv obecně, uznává jejich funkci a jsou mu známy postihy při jejich porušení na území Čech a v daném regionu.

Poznává a respektuje tradice, zvyky a kulturu v regionu.

Nabývá pozitivní vztah k regionu a cítí sounáležitost k našemu národu.

Kompetence pracovní

Má pozitivní vztah k práci, který se projevuje odevzdáváním a prezentací kvalitní práce.

Vhodně používá vyučovací pomůcky, mapy, artefakty, internet a další zdroje informací.

Samostatně si plánuje práci, navrhuje postup a posloupnost aktivit.

Při práci s pomůckami, na exkurzích a během dalších činností dodržuje bezpečnostní pravidla.

Dále navrhuji (v doporučeném formátu) konkretizované výstupy pro tematický celek *Čechy v době pobělohorské vhodné pro implementaci do ŠVP.*

žák - vysvětlí poměry pobělohorského habsburského státu a politickou a ekonomickou podstatu absolutistické monarchie

- zdokumentuje a na konkrétních příkladech prezentuje územní, hospodářské a demografické změny v českém prostředí

- definuje pojem rekatolizace

- porovná hospodářský přínos českých zemí a ostatních částí monarchie, konkretizuje počátky průmyslového podnikání a významná odvětví

- zhodnotí rozdílné postavení stavu městského a venkovského obyvatelstva, popíše

postavení poddaných, jejich povinnosti vůči vrchnosti, zdůrazní změny poměrů v rámci robotního systému, hledá souvislost mezi utužením roboty a propukáním povstání

- objasní pojem manufaktura a odliší nový způsob výroby od dosavadního; zamýšlí se nad následky budování manufaktur a rozvoje měst

Konkretizované výstupy pro *Dějiny chodského povstání*.

žák - s pomocí mapy určí polohu chodského regionu a vyznačí původní chodské vsi

- představí hlavní osobnosti, které jsou spojeny s chodským povstáním

- vybere fakta z průběhu povstání, vhodně prezentuje jeho klíčové události a dopady

7.1 Didaktické hry

Hra je důležitou součástí rozvoje dětské osobnosti. Hry jsou v dětském věku hlavní činností jedince, ale také základní potřebou. Obecně hry splňují několik funkcí, patří mezi ně: funkce poznávací, projektivní, kompenzační, relaxační a seberealizační. Hra má hlavní roli na vývoj jedince v dětském věku, avšak nevytrácí se a zůstává v našem životě až do dospělosti.

V obecném významu je hra zdrojem zábavy a rozptýlení, didaktické hry však mají i další rozšiřující znaky: poznávat skutečnost kolem sebe, ať už zařizováním věcí poznávaných nebo zprostředkováním nových neznámých faktů přirozenou, přitom hodnotnou a dítěti prospěšnou činností.¹³⁰

Znakem her je, že působí ve vyučovacím procesu nenásilně a nepozorovaně. Podle Aleny Vališové didaktické hry cíleně evokují produktivní aktivity a rozvíjejí myšlení, jejich podstatou je řešení problémových situací.¹³¹ Pomocí her lze na příklad v žácích vzbudit zájem o předmět.

Nenahraditelný podíl má hra i socializačním procesu a pomáhá dítěti k pochopení fungování sociálních pravidel. V prostředí školní třídy se dítě učí zdravé soutěživosti ale

---

¹³⁰ VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. s. 6. ISBN 80-7020-121-5.

¹³¹ VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 207. ISBN 978-80-247-3357-9.

i spolupráci. Didaktická hra v sobě skrývá pro školní prostředí netypickou skutečnost a to, že cílem hry není odkrýt neznalosti žáků, ale hra naopak může neznámou informaci zprostředkovat, a to bez hodnocení špatnou známkou.

Dle PaedDr. Heleny Východské hra naplňuje tyto didaktické cíle:

- Nahlédnutí na známou látku z jiného hlediska.
- Objevení souvislostí zdánlivě nesouvisejících událostí.
- Podněcuje a rozvíjí všeobecný kulturní rozhled dětí.
- Seznamuje žáky s historickými prameny a literaturou.
- Opakuje školní učivo probrané podle učebních osnov.
- Doplňuje podrobnostmi méně obsáhlé kapitoly školního dějepisu.
- Otevírá úseky dějin, o kterých se ve škole vůbec nehovoří.
- Soustředí se na informace zaměřené tematicky, což odpovídá nejmodernějším trendům.
- Rozvíjí mnohostranné mezipředmětové vztahy.¹³²

Hry je možné efektivně a účelně využít v různých fázích hodiny a k různým účelům. Například jako úvodní motivaci k tématu, zdroj nových fakt, či pro shrnutí obsáhlejšího výkladu a konečně jako způsob kontroly a hodnocení znalostí.

Jako každá hra má i didaktická hra pevně stanovaná pravidla, v průběhu vyžaduje řízení, na konci aktivity závěrečnou evaluaci a po celou dobu je jejím záměrem dle A. Vališové sledování výchovně vzdělávacích cílů.¹³³

Zde uvádím příklady mnou vytvořených didaktických her a aplikací. Ty mají sloužit jako inspirace ke zpestření vyučování a k aktivizaci žáků během vyučování dějepisu. U každé hry či aktivity jsou uvedeny pomůcky, které jsou potřebné k jejímu provedení, jsou popsána pravidla a instrukce pro žáky psané kurzívou.

---

¹³² VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. s. 7-8. ISBN 80-7020-121-5.

¹³³ VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 207. ISBN 978-80-247-3357-9.

„Ha níčko ta křížouka“:

Rozvíjí: tato aktivita je zaměřena kromě znalostí i na jazykové schopnosti žáků, protože je zadána v chodském nářečí.

Pomůcky: vytištěná křížovka, psací potřeby.

Učitel rozdá žákům vytisknuté materiály s křížovkou. Úkolem žáků je rozluštit zadání, které je stylizováno v chodském nářečí a doplnit správně chybějící výrazy. Grafická podoba křížovky je uvedena v příloženém pracovním sešitě, zde předkládám pouze legendu.

„Ha níčko doplň tu křížouku!“

- 1. Ta naše zbraň ve tváru sekery na dlouhej násadě*
- 2. Japa se jmenovalo město, ve kterým se nacházel ten chodskej súd.*
- 3. Město hde bul Kozina popravenej.*
- 4. Japa se jináč říkalo těm našim majestátum?*
- 5. Hdepa míl ten Lomikar svuj zámek postavenej?*
- 6. Japa se jmenovala ten Kozinojic dívče?*

Doplň do pergamentu:

Rozvíjí: fixaci probraného učiva, rozvoj kompetencí k řešení problému. Úkol doporučuji zpracovávat ve dvojici, v tomto případě jsou dále rozvíjeny kompetence personální, komunikativní a sociální.

Pomůcky: vytištěný pracovní list s naznačeným pergamenem

<i>DĚJINY CHODŮ U DOMAŽLIC</i>	
<i>1. K uvedeným letopočtům doplň události, které se toho roku odehrály a týkají se Chodů.</i>	
- 1630:	_____
- 1668:	_____
- 1680:	_____
-1692:	_____
- 1695:	_____

2. Uved' 6 pojmů, které jsou spojeny s chodskou rebelií.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

3. Napiš jednu větu v chodském nářečí.

_____

_____

4. Jmenuj chodské tradice, na které si vzpomeneš (alespoň 5).

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Další:

_____

_____

_____

Chodské osobnosti:

Rozvíjí: obsah znalostí žáků, rozšiřuje učivo, konkretizuje širší historické děje. Dále tato aktivita slouží k opakování a upevnění učiva a procvičení souvislostí.

Pomůcky: sada kartiček s popisy jednotlivých osobností.

Žáci pracují ve skupinkách po čtyřech, každý žák dostane kartičku s popisem osobnosti chodského povstání. Žáci postupně podle informací na kartičce představují jednotlivé osobnosti v první osobě ostatním dětem ve skupině, přičemž úkolem jejich spolužáků je uhodnout, o jakou osobnost chodské rebelie se jedná. Součástí sady karet je i jedna karta s osobností, která do dějin Chodska nezasáhla a jejíž nevhodné zařazení mají žáci podle obecných dějepisných znalostí sami odhalit.

Aktivita se dá modifikovat a využít při frontální výuce, kdy kartičky s osobnostmi zadává učitel a žáci si jednotlivé osobnosti zapisují na papír, anebo se při jejich uhodnutí hlásí.

Jan Sladký-Kozina

Narodil jsem se roku 1652 Újezdě na Chodsku. Bojoval jsem za práva Chodů proti svému pánu Wolfu Maxmiliánovi Lamingenovi z Albenreuthu. Jako hlavní vůdce povstání jsem byl po smrti Kryštofa Hrubého odsouzen k popravě oběšením. Exekuce byla vykonána v Plzni 28. listopadu 1695. Před tím, než jsem byl popraven, zvolal jsem: „Lomikare, Lomikare. Do roka ha do dne zvu tě na Boží soud. Hin sa hukáže...”

Kryštof Hrubý

Narodil jsem se roku 1639, byl jsem rychtářem chodské vsi Draženova. Když jsem vyslechl vyprávění krajana Matěje Justa o kladném vyřízení jeho pře u císařského dvora, svolal jsem chodské zástupce do rodné vsi. Po tom, co nám vše převyprávěl, rozhodl jsem se vybrat peníze na vypravení delegace do Vídně. Do sídla císařského dvora jsem se odhodlal teprve v druhé delegaci na podzim dvaadevadesátého. Za účast v delegaci jsem byl zatčen a osmnáct měsíců vězněn v novoměstském vězení. Pobyt v žaláři, podlomené zdraví a můj pokročilý věk byly důvodem mé smrti v červnu roku 1695.

Matěj Just

Roku 1690 jsem se dostal do sporu s městem Domažlice. Odešel jsem do Vídně stěžovat si císaři a svoji při jsem vyhrál. O své audienci u císaře jsem vyprávěl všem přátelům po

celém Chodsku. Ve svém vypravování jsem nevynechal poznámku císařského kancléře, který mi řekl, že Chodové se již musí mít dobře, když se nehlásí o svá práva. Tahle zpráva vzbudila v krajanech další naděje na urovnání jejich sporů s vrchností a rozhodli se tedy vyslat do Vídně deputaci. Nabídl jsem se Chodům, že je doprovodím a budu jim radit.

Wolf Maxmilián Lamingen

Mému otci Wolfu Vilémovi prodal císař Ferdinand II. dědičně jedenáct chodských vsí a pustý Chodský hrad, čímž se stal pánem svobodných Chodů a hradu. Domažličtí se s mým rodem o něj čtyřicet let přeli. Chodové mě neměli rádi a obviňovali mě z porušování jejich starých práv. Nařídil jsem jim, aby mi privilegia odevzdali a vyžadoval jsem po nich robotu, čímž jsem si je ještě více zneprátnil. Na Chodsku kvůli tomu vypuklo povstání, které muselo potlačit vojsko. Nakonec jsem dosáhl toho, že byl vůdce chodské rebelie Jan Sladký – Kozina pověšen. Po jeho popravě jsem podle tradice zemřel do roka a do dne. V Trhanově jsem nechal postavit barokní zámek. S mojí smrtí vymřel můj rod po meči.

Ondřej Stelzig

Roku 1679 jsem vedl delegaci frýdlantských poddaných k císaři Leopoldovi. Do Vídně jsme vyrazili stěžovat si na naši vrchnost. Na další výpravu jsme se vydali v létě 1681 potom, co císař vydal robotní patent, který nám poddaným nepřinášel žádnou úlevu. Po cestě jsem byl však pro rebelantství a pořádání tajných schůzek zatčen a počátkem července převezen do Prahy. Z vězení se mi sice podařilo uprchnout, ale byl jsem chycen a 7. října 1682 odsouzen k nuceným pracím.

Uhádni, kdo jsi:

Rozvíjí: paměťové schopnosti žáků, ověřuje znalosti a osvojení učiva žáky.

Pomůcky: obálka, sada kartiček se jmény osobností, lepicí guma

Žáci pracují ve skupinách. Každá skupinka dostane obálku, ve které jsou kartičky se jmény účastníků chodského povstání. Každý žák si vylosuje jednu kartičku tak, aby neviděl, co je na ní napsáno. Pomocí lepicí gumy si žáci přilepí kartičku na čelo. Hra postupuje ve směru hodinových ručiček. Každý hráč položí otázku, která mu pomůže zjistit, co je za osobnost. Otázka však musí být položena tak, aby se ani dalo odpovědět jen ano či ne. Aby se hra mohla více rozvinout, smí žáci použít jméno konkrétní osoby až po třetím kole hry. Pro

příklad uvedu několik otázek- Jsem šlechtického původu?, Pocházím z Újezda?, Účastnil jsem se výpravy do Vídně?, Zemřel jsem přirozenou smrtí? a další. Učitel nejdříve vysvětlí pravidla hry a následně rozdává jednotlivým skupinkám obálky se jmény. Hra pokračuje, dokud všichni žáci neuhodnou svoji totožnost.

Osobnosti: *Jan Sladký Kozina, Kryštof Hrubý, Wolf Maxmilián Lamingen, Matěj Just*

Pravda- nepravda:

Rozvíjí: Tento úkol je zaměřen na fixaci a utřídění znalostí žáků. Modifikovaná verze úkolu, je vhodnou formou pro diagnostické metody, především pro testování žáků.

Pomůcky: vytištěná tabulka se zadáním, psací potřeby

České země a celé habsburské soustátí procházely v pobělohorském období složitými změnami. Z následujících tvrzení vyberte pravdivá (P) a určete, která jsou nepravdivá (N).

1.	<i>Velkým nebezpečím pro monarchii byla osmanská expanze</i>	P - N
2.	<i>V roce 1680 došlo v našich zemích k velkým poddanským bouřím</i>	P - N
3.	<i>Poměry k poddaným byly uvolňovány.</i>	P - N
4.	<i>Po třicetileté válce narůstal v našich zemích počet německého obyvatelstva</i>	P - N
5.	<i>Hlavní osobností chodského povstání byl Jindřich Šimon Baar</i>	P - N
6.	<i>Poddaní se směli svobodně stěhovat.</i>	P - N
7.	<i>Vrchnost těžce pracovala, ale o víkendech pořádala honosné bály a hostiny.</i>	P - N
8.	<i>Vůdcem povstání na Frýdlantsku byl Ondřej Stelzig.</i>	P - N
9.	<i>Poddanství je to samé co nevolnictví.</i>	P - N
10.	<i>Císař Leopold I. nikdy nebyl v Praze.</i>	P - N

Psali o Chodsku:

Rozvíjí: samostatná práce žáků, žáci využívají k vyhledávání informací výpočetní techniky a internetu. Aktivita se zaměřuje na kompetence pracovní a kompetence k řešení problémů.

Pomůcky: počítač s připojením k internetu

Cílem této činnosti je rozvoj samostatné práce žáků, kteří dostanou za úkol vyhledat na internetu autory píšící o Chodsku. Pro provedení této aktivity je nutné, aby žáci měli přístup do počítačové učebny či do učebny, kde je k dispozici WIFI připojení. Výsledky hledání žáků budou využity pro další navazující aktivity. Žáci zpracovávají úkol samostatně.

Za pomoci internetu vyhledej nejméně 5 autorů, kteří psali o Chodsku. Alespoň jeden z nich musí být autor odborné literatury.

Z uvedených autorů si vyber jednoho. Zpracuj jeho životopis z informací, které najdeš na webu, pro své hledání použij alespoň tři různé zdroje. Životopis vytvoř v textovém editoru (např. Microsoft Word). Každý životopis bude obsahovat minimálně deset životopisných údajů o autorovi, autorovu podobiznu a případně i fotografii obálky knihy.

Zpracovaný životopis přednes svým spolužákům jako referát, a to z paměti.

Vysvětli proč:

Rozvíjí: vyžaduje a rozvíjí logické myšlení, kompetence k řešení problémů.

Pomůcky: tabule, papír, psací potřeby

Učitel si předem připraví sestavy čtyř pojmů na tabuli, nadiktuje je, a nebo je žákům předloží vytištěné. Skupina pojmů je sestavena ze čtyř hesel, z nichž jedno nemá s ostatními žádnou logickou souvislost. Prvním úkolem žáků je vybrat pojem, který do řady nepatří. Žáci mají dále vysvětlit proč tomu tak je, nebo zdůvodnit společný kontext ostatních tří hesel. Tento úkol lze využít jak k motivační, fixační tak i diagnostické metodě výuky, a to formou individuální, skupinové činnosti i práce celé třídy.

Pojmy:

Z uvedených pojmů vyber jeden, který do řady nepatří. Vysvětli proč tomu tak je.

1.	<i>Privilegium</i>	<i>Delegace</i>	<i>Reskript</i>	<i>Právník</i>
2.	<i>Jan Sladký – Kozina</i>	<i>Matěj Just</i>	<i>W. M. Lamingen</i>	<i>Kryštof Hrubý</i>
3.	<i>Čakan</i>	<i>Fěrtoch</i>	<i>Pes</i>	<i>Prapor</i>
4.	<i>A. Jirásek</i>	<i>J. Š. Baar</i>	<i>E. Štorch</i>	<i>B. Němcová</i>
5.	<i>Jan Lucemburský</i>	<i>Vladislav Jagellonský</i>	<i>Václav IV.</i>	<i>Leopold I.</i>
6.	<i>Broumovsko</i>	<i>Frydlantsko</i>	<i>Chodsko</i>	<i>Klatovsko</i>

Doplňovačka:

Rozvíjí: tato aktivita slouží k utřídění a systematizaci učiva, je v ní kladen důraz na časovou posloupnost událostí chodské rebelie a jsou vyžadovány faktografické znalosti. Aktivita je zaměřena na rozvoj kompetencí k řešení problémů a kompetence pracovní.

Pomůcky: vytištěný text se zadáním, psací potřeby

Učitel rozdá žákům vytištěný materiál, do kterého děti doplňují vynechané informace podle logických souvislostí na základě osvojení učební látky. Aktivita se dá aplikovat v hodinách při procvičování individuálně či jako skupinová práce. Modifikovaná verze úkolu bude vhodná pro diagnostické využití do testu nebo při zkoušení. Tato forma nabízí rychlou možnost ověření znalostí žáků a pro učitele je i nenáročná na kontrolu.

Do vynechaných míst doplň chybějící údaje (např. letopočet/datum/jméno/místo)

1692 : audience chodského sedláka Matěje _____ u císaře ve Vídni, se svým soukromým sporem. Kryštof Hrubý svolává na jeho popud chodské sedláky do _____ . A rozhodnou se vybrat peníze a vyslat delegaci k císaři.

1692 : v srpnu se na cestu do Vídně vydávají zástupci Chodů- _____ - _____ z Újezda, _____ z Tlumačova a s mini Just coby průvodce. Císař Chody vlídně přijal a jejich stížnost předal české komoře k posouzení.

1693 : přestože císař _____ odmítl veškeré požadavky, Chodové vyslali další poselstvo, a to ve složení Kozina, Hrubý, Forst a Adam _____.

1693 : v _____ jsou na Pražském hradě zničena chodská privilegia, která byla _____ Chodům zabavena. Chodští vyslanci jsou vyzváni, aby složili slib poslušnosti.

1693 : 22. června byli do Prahy předvoláni chodští delegáti, aby slib složili. Protože se však odmítli podrobit, byli _____.

Na Chodsku zatím zuří nepokoje.

1693 : 6. 7. je na Chodsko vysláno vojsko. V horních vsích je pozatýkáno na sedmdesát rebelantů. Při obléhání nejdéle vzdorujících _____ padl jediný smrtelný výstřel v celém chodském povstání

1693 : v _____ je zatčen Kryštof Hrubý

1695 : prvního června umírá ve věznici Novoměstské radnice _____.

16 __ : __ . __ . je Jan Sladký Kozina v _____ popraven.

16 __ : . __ . umírá Wolf Maxmilián _____ na svém zámku v _____.

1697 : prodává Lamingenova vdova panství rodu _____.

Dějepisné puzzle:

Rozvíjí: zaměřeno na rozvoj paměťových schopností a logického myšlení.

Pomůcky: vytištěné a rozstříhané puzzle

Tato didaktická hra je velmi vhodná pro využití práce žáků ve dvojicích. Každá dvojice dostane sadu puzzle, které jsou položeny textem nahoru. Cílem aktivity je poskládat puzzle tak, aby k sobě jednotlivé údaje na puzzle podle logické a věcné souvislosti patřily. Důležité je, aby děti skládaly puzzle na nějaké podložce. Až budou mít puzzle složené, otočí je i s podložkou a na druhé straně při správném poskládání vznikne obrázek. To umožní žákům i učiteli rychlou kontrolu celého úkolu. Obrázek, který je umístěn na druhé straně puzzle, je dílem malíře Jaroslava Špillara a jmenuje se *Kozina před Lomikarem*.

Obrázek jsem vybrala pro lepší vizualizaci představy chodské pře, a také proto, že velmi dobře zachycuje náladu a emoce odehrávajícího se sporu. Celou podobu puzzle uvádím v příloženém pracovním sešitě, zde předkládám pro ilustraci pouze zadání úkolu pro žáky a několik příkladů zadání textu na puzzle. Aktivita se dá využít k fixaci látky, ale například je možné ji vyhlásit jako soutěž a první tři dvojice žáků mohou být při správném splnění úkolu odměněny jedničkou. Další možnosti využití ponechávám na pedagozích.

Rozlož si jednotlivé puzzle textem nahoru. Poskládej je tak, aby informace na nich napsané k sobě logicky patřily. Puzzle skládej na podložce, nejlépe na uprostřed otevřeném sešitu. Až budete ve dvojici hotovi, přihlaste se.

Příklady textu na puzzle: *Jan Sladký Kozina - (1652-1695), vysláno první chodské poselstvo do Vídně - srpen 1692, 28. 11. 1695 - poprava Koziny, ...*

Císařův výnos:

Rozvíjí: žáci se učí pracovat s historickým dokumentem

Pomůcky: vytištěný výnos císaře Leopolda I., zde je uvedeno celé znění, pro práci ve třídě je možné text zkrátit výběrem pouze některých jeho částí.

Žáci pracují s ukázkou originálu historického dokumentu. Jedná se o výnos vydaný císařem Leopoldem I. devátého září 1695. Žákům je během expozice učiva předloženo celé znění výnosu a nabízí se jim možnost k pročetí dokumentu. Po jeho přečtení klade učitel žákům otázky tak, aby ověřil, zda děti správně pochopily důsledků výnosu pro Chody. Císařův výnos je pak využit při diagnostice žáků, kdy pracují však pouze s jeho zkrácenou verzí. K té je připravena sada otázek a úkolů ověřující znalosti žáků o celém chodském povstání, část odpovědí však mohou děti najít přímo v textu.

Pozorně si přečti přiložený císařský výnos a odpověz na otázky:

Císařské rozhodnutí o potrestání povstání na Chodsku

Anno 1695, den 9. Septembris.

Císařské nejmilostivější nařízení na některé nepokojné rebelšské poddané, jakož i také jejich vůdci se týkající.

LEOPOLD z Boží milosti zvolený Římský císař, též v Uhřích král etc.

VYSOCE UROZENÍ A UROZENÍ, DŮSTOJNĚ VELENÍ A POCESŤOVÍ MĚLNÍ VĚRNÍ NAŠI!

Dali jsme si obšérně v poslušné oddanosti vedle actis inquisitionis referovati a přednésti vaši poníženou zprávu a dobré zdání i komisionální relaci v záležitosti rebelantských sedláků chodovských, kteří Našim nejmilostivějším decesis (nařízením) několikráte tak opovážlivě na odpor postavili, že manu armata (zbrani) museli být pokořeni a rozehnáni- hlavně pak to, co se týká jejich potrestání. Jelikož pak zločin jejich tak zle jest qualificirovaný, že statui politico (poměrům politickým) na tom na výsost záleží, aby oni jakýmsi exemplárním a dobře zaslouženým potrestáním opatřeni byli, tož ráčili jsme se milostivě resoluivovati a odhodlati na způsobu tomto:

Primo: že jeden těch tří hlavních strážců poustání totiž: Jan Selner jinak Čtverák, Křištof Hrubý a Jan Sladký a sice ten, kterého vy za největšího provinilce naleznete, provazem ze světa odpraven a executio jeho u našem královském městě Plzni vykonána býti má. Ostatní dva mají pracovati po deset let u železech a poutech na příkapech k pevnosti Komarně u království Našem uherském.

Secunda: co se týče Adama Etzla a Davida Forsta, rozhodli jsme se nejmilostivěji odsouditi je ad instigationem et ad relegationem (na pranýři a k relegaci) a tudíž jsme našli, aby byli posláni k dvouleté práci na šancích na Raaabu hned, jak příslušná korespondence o tom se upřídí.

Tertio: není ovšem bez důvodu, že tito uámi na tři classes roztrídění delinquentes trest od vás naleznutý docela dobře zasloužili, jakž i commissio nejpoddaněji radila: poněvadž ale u podobných případech vzpoury má se modus zachovávat, u poena sit ad paucos (aby jen málokterí potrestáni), terror autem ad multos (postrach však mnohé), uvážili a našli jsme nejmilostivěji, aby ty personae u první classis specifikované totiž: Adama Podestata, ... a Mates Just jednoročním opere publico dominico (prací obecní panskou) u železech a poutech zaopatřeni byli, k čemuž je odsuzujeme. Ostatní pak po předchozích ostrých revertaliích a vážném výslouném zákazu, že už nikdy více k takovým zapovězeným a nanejvýše škodným schůzkám se vyjímati nedají, z arrestu propusťte a na povinnou poslušnost a poddanost ku vrchnostem je poukažte.

Konečně a quatro ohledně Blažeje Funkla nejmilostivěji nalézáme, poněvadž se vydal na cesty nejvýše trestuhodné a také největší příčinu zaudal, že tito nepokojní lidé až ad extrema dojíti nechali, ... aby tříletým vězením na Našem pohraničním Raaabu u království uherském potrestán byl ... Tuto Naši konečnou resoluci oznamte skrze náležitý úřad delinquentibus a potom poslušně vykonati dejte: tak se naplní naše nejmilostivější vůle a rozkaz.

Dána u Ebersdorffě ...

Leopold m. p.¹³⁴

¹³⁴ BAAR, J. Šimon. HRUŠKA, J. František, TEPLÝ, František. Chodská čítanka. 1, vyd. Vyškov: F. Obzina, 1927. (přeloženo z německé kopie místodržicím v Praze adresované ve knize: Weingarten Codex 578. Akta k procesu nalézají se v archivu min. vnitra v Praze)

Otázky:

1. Kdo je autorem tohoto výnosu? Císař:

a) *Ludvík I.*   b) *Leopold II.*   c) *Leopold I.*

2. Který z chodských rebelantů byl nakonec pro výstrahu ostatním popraven?

a) *Lomikar*   b) *Kozina*   c) *Kryštof Hrubý*

3. Kdy byla vyslána první slavná výprava Chodů do Vídně?

a) 1695   b) 1693   c) 1692

4. Kdo byl mezi členy druhého chodského poselstva do Vídně?

a) *Kozina, Kryštof Hrubý, Adam Ecl a Matěj Just*   b) *Kozina, Kryštof Hrubý, Matěj Just*
c) *Kozina, Kryštof Hrubý, David Forst a Adam Ecl*

5. Kdy byl popraven Jan Sladký Kozina?

a) 2. listopadu 1652   b) 2. listopadu 1696   c) 28. listopadu 1695

6. V textu najdi, k jakým trestům byli odsouzeni Adam Ecl a David Forst.

Po stopách chodského povstání:

Rozvíjí: aktivizace žáků, vizualizace, zážitková výuka.

Pro žáky sedmého ročníku je naplánovaná jednodenní exkurze po stopách chodské rebelie.

Exkurze je koncipovaná pro běžnou školní třídu v počtu dvacet pět až třicet žáků. Exkurzi je možno plánovat od května do konce září. Nejvhodnější způsobem dopravy je využití linkového autobusu, který odjíždí z autobusového nádraží v Domažlicích. První zastavení plánované exkurze proběhne v Újezdě, kde se nachází rodný dům Jana Sladkého Koziny a Pamětní síň Jana Sladkého Koziny s expozicí zaměřenou na dějiny chodské rebelie a na život Chodů. Vystavené exponáty hospodářských nástrojů, chodských krojů a příklady chodských zvyků a obyčejů. Expozice se rozkládá ve čtyřech místnostech a výklad probíhá

pomocí audio nahrávky a mluveného slova průvodce. Prohlídka však ještě bude pochopitelně doplněna a rozšířena o výklad učitele. Pamětní síň je otevřena od devíti do sedmnácti hodin a cena vstupného pro žáky činí dvacet korun na osobu. Pro žáky jsem vytvořila pracovní list s úkoly týkajícími se expozice a prezentuji ho v příloženém pracovním sešitě.

Další zastavení na cestě po stopách chodského povstání bude pomník Jana Sladkého Koziny na vrchu Hrádek nad obcí Újezd. Pomník je od Kozinova statku, kde se nachází Pamětní síň, vzdálen pouze asi kilometr a půl, a proto za nejvhodnější způsob pro jeho návštěvu považuju pěší vycházku. Ze silnice se po východu obce odbočí na pěší stezku, po které se nenáročným terénem dojde až na vrch, kde se pomník bojovníka za chodská práva nachází. U pomníku proběhne krátký výklad o jeho vzniku a technických parametrech: *Nacházíte na vrchu Hrádek (585 m. n. m.), nad obcí Újezd. Pomník byl postaven roku 1895 u příležitosti dvoustého výročí smrti Jana Sladkého Koziny. Autorem pomníku je sochař Čeněk Vosmík, který ho na návrh sochaře Františka Hoška vytesal z hořického pískovce. Jedenáct let po prvním knižním vydání románu Psohlavci. Alois Jirásek, který se osobně zúčastnil slavnostního odhalení pomníku, zde převzal čestné občanství chodské vsi Újezd. Socha je vysoká 3,2 metru. Kozina je ztvárněn na pomníku s chodským psem, čakanem v pravé a královským privilegiem v levé ruce. Jeho pohled směřuje k Plzni, kde byl 28. 11. 1695 popraven na místě dnešního pivovaru. V základech je uložena pamětní listina, ve které se mimo jiné uvádí: „A proč byl stavěn pomník tento? Postaven jest, aby písmem kamenným, posunem odhodlaným den co den připomínal okolí svému, zvláště rolníku v poli pracujícímu, čeho schopen byl jeden z nich práva zděděná; postaven jest, aby zjevem statným, krojem rázovitým na mysl uváděl příchozímu hostu, že mešká mezi lidem jadrným a zachovalým; postaven jest, aby už se psem tím, strážcem bdělým, každému tudy putujícímu, vlastenci i cizinci zdaleka hlásal, že jest v kraji Chodů, na půdě, kterou statečný ten rod od věků střeží a zachová svému národu, že jest na hranici země a řeči České“.*

Zpod Kozinova pomníku se žákům naskytne krásný výhled na celý chodský kraj. Dále je k vidění město Domažlice se svojí dominantou, štíhlou válcovou věží u kostela Narození Panny Marie. Zajímavou atrakcí bude pro děti socha chodského psa „Chodyho“, věrného pomocníka Chodů na jejich stráži hranic, která byla na Hrádek umístěna roku 2011. Krátkou procházkou se výprava přesune zpět do Újezda, kde bude čekat na autobus zpět. Vypracované pracovní listy budou od žáků vybrány a následně zkontrolovány a ohodnoceny během další hodiny dějepisu.

7.2 Dramatizace

Cílem dramatické výchovy je získávání zkušeností pomocí osobního nezprostředkovaného poznání. Dramatická výchova má velkou výhodu v tom, že přináší možnost vlastního prožívání a osvojení učiva a může tak sloužit jako jedinečný motivační prvek. J. Provozník charakterizuje dramatickou výchovu jako „zážitkovou pedagogiku“¹³⁵ Chodské povstání je svým epickým a dynamickým vývojem ideální k dramatizaci a na rozdíl do jiných témat, která takový potenciál nemají, nabízí jedinečnou šanci k využití a začlenění dramatické výchovy do výuky dějepisu. Žáci mají jedinečnou možnost učit se vlastní zkušeností a prožitkem. Další přínos dramatické výchovy tkví i v tom, že dává možnost vyniknout i méně nadaným žákům. Na příklad žáci se slabší úrovní paměti či logického myšlení mohou naopak během dramatického ztvárnění excelovat.

Dramatizace chodské rebelie:

Žáci pod vedením učitele sehraji krátké divadelní představení s tematikou chodského povstání. Žáci jsou rozděleni do menších skupinek (4-5 členů) a každá z nich si vylosuje určitou scénu z dějin chodského povstání. Scény jsou rozděleny na tyto úseky *cesta k císaři, vězení, soud v Praze, poprava, Lomikarova smrt*. Tato aktivita následuje po expozici učiva a také po seznámení žáků s pověstmi spojenými s popravou Koziny. Před nacvičováním dramatizace předchází pročitání Jiráskových Psohlavců a zhlédnutí ukázek z jejich filmové adaptace. Tímto bude navozena vhodná atmosféra a ukázky z těchto děl také poslouží jako inspirace pro žáky. Na žácích je, aby si sami rozhodli, jakou formou pro svoji scénku vyberou, a to po uvedení možných příkladů ztvárnění scének (pantomima, a další ...)

Závěrečná diskuze a reflexe:

Po sehrání scének se vhodně nabízí příležitost k rozvedení diskuze o tom, jak to bylo s Kozinou a Lomikarem ve skutečnosti a jakou část nám známého příběhu tvoří tradice. Učitel rozvede diskuzi o tom, jaký je rozdíl mezi odborným popisem některých událostí a informacemi, které o stejné události přináší tradice.

Dalším možným tématem diskuze je otázka, proč Chodové své vrchnosti tak zatvrzele a tvrdohlavě odporovali. Například uvádím otázky: *Proč si myslíte, že se Chodové neustále obraceli k císaři? Proč Chodové nerespektovali vrchnost? Čeho Chodové svým chováním*

---

¹³⁵ PROVAZNÍK, Jaroslav. *Dítě mezi výchovou a uměním. Dramatická výchova na přelomu tisíciletí*. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2008. ISBN 978-80-903901-2-6, s. 94.

dosáhli? Učitel vede diskuzi, upřesňuje a doplňuje odpovědi žáků svým erudovaným komentářem.

8 ZÁVĚR

Chodsko je známý historický a etnografický region na jihozápadě Čech s bohatými tradicemi a stále žijícím folklorem. Významnou událostí bohatých dějin této oblasti byla chodská rebelie, která je svým průběhem a vývojem jedinečnou a svéráznou historickou událostí na pozadí dějin celých Čech.

Obyvatelé chodského kraje byli přímými poddanými krále, pro kterého od dávných dob vykonávali funkci strážců zemských hranic. V průběhu historie docházelo k tomu, že chodské panství bylo dočasně prodáváno do správy některého ze šlechtických rodů. Jednou z takovýchto zástavních vrchností byl i rod Švamberků.

Chodské povstání se datuje do let 1692 až 1695, avšak již dlouho předtím mu předcházely četné spory Chodů s vrchností. Tyto spory vznikaly hlavně v souvislosti s existencí starých privilegií, která byla Chodům jako poddaným panovníka za jejich služby v minulosti udělena a která jim připisovala mnohé výhody a osvobození od běžných poddanských povinností. Privilegia a práva, z nichž některá byla pouze zvyková, postupně pozbývala platnost.

Roku 1630 přešli Chodové a panství, na kterém žili, do vlastnictví rodu Lamingenů z Albenreuthu. Se jménem tohoto rodu a jeho správou panství nacházejícího se na jihozápadě Čech se pojí i nejtragičtější osud chodského obyvatelstva. Veškerá chodská privilegia, na která se Chodové ve svých sporech a stížnostech odvolávali, ztratila platnost vydáním císařského patentu 24. března 1668. Chodská otázka byla definitivně rozhodnuta v neprospěch Chodů vydáním věčného mlčení „perpetuum silentium“.

To však Chody neodradilo a po krátké odmlce se znovu odhodlali k podání dalších stížností. Roku 1680, po vydání císařského robotního patentu a v souvislosti s ním, bylo Chodům odebráno dvaadvacet originálů privilegií jejich vrchnostenským pánem Wolfem Maxmiliánem z Lamingenu. Lamingen tomu učinil proto, aby ukončil věčné stížnosti svých poddaných, kteří tvrdohlavě trvali na jejich platnosti. Odbojní Chodové si ale dva podle nich nejdůležitější majestáty tajně ponechali a ukryli je.

Lamingenovi poddaní si na svoji vrchnost dále stěžovali, a tak se roku 1692 celý spor vyhrotil. Od tohoto roku vyslali Chodové k císaři do Vídně tři delegace, které na si u panovníka na svého vrchnostenského pána stěžovali a žádali ho o nové prošetření jejich sporu. Mezitím jejich krajané Lamingenovi vytrvale odpírali robotu. K řešení chodské rebelie bylo povoláno i vojsko, k prolití krve však nedošlo a v průběhu celé chodské

vzpourey padl pouze jediný výstřel. Spor odbojných sedláků proti jejich vrchnosti byl nakonec vyřešen exemplárním potrestáním hlavního vůdce povstání Jana Sladkého Koziny z Újezda, který byl v Plzni 28. listopadu 1695 popraven.

Chodské povstání si získalo oblibu mezi širokou veřejností. Významný podíl na této popularitě má Alois Jirásek a jeho historický román *Psohlavci*, bez něj by dějiny chodského povstání zůstaly zřejmě pouze událostí regionálního významu, která by vešla pouze v obecnou známost jako další protifeudální vzpoury konce sedmnáctého století. Mezi další známé autory, které oslovila tematika bojů chodských sedláků o jejich svobody, patří například i Božena Němcová.

Chodská rebelie a její hlavní vůdce Jan Sladký Kozina inspiroval i další umělce z jiných oborů. Na náměty Jiráskových *Psohlavců* byla složena opera, napsána divadelní hra a natočeny dva stejnojmenné filmy. Chodská pře se dokonce dočkala adaptace v loutkovém divadle. Ani výtvarné umění na odbojné Chody nezapomnělo. Svými ilustracemi k Jiráskovým *Psohlavcům*, především ztvárněním Koziny, vtiskl Mikoláš Aleš typický obraz toho hrdiny do povědomí širších vrstev národa.

Tradice spojené s popravou Jana Sladkého Koziny mají u obyvatel regionu u německých hranic stále velký význam. Troufám si tvrdit, že Kozinova slavná věta „*Lomikare, Lomikare. Do roka ha do dne zvu tě na Boží súd. Hin sa hukáže...*“ je známa téměř všem obyvatelům kraje v blízkosti města Domažlic, chodských vesnic a okolí.

Regionální historie patří neodmyslitelně k výuce dějepisu a skýtá v sobě jedinečné možnosti pro motivaci žáků. Je to dáno tím, že v sobě kombinuje výsledky práce folkloristiky, etnografie, muzeologie, historické geografie a dalších a aplikuje je na prostředí, které je žákům blízké známé. V tomto spatřuji jedinečný přínos a výhodu regionálních dějin. Potenciál místních dějin dále vidím v možnosti propojení získaných zeměpisných a dějepisných poznatků a běžného každodenního života žáků. Výuka zaměřená na dějiny regionu by v žácích měla probudit kladný vztah ke kraji, kde se narodili, vyrůstali a kde žijí. Na pozadí vytváření kladného vztahu k mikroregionu se u dětí souběžně vzbuzuje vlastenectví a vztah k historickým a kulturním hodnotám celého národa, který je jedním z cílů vyučování dějepisu.

Zaměření se na regionální dějiny a další drobnější celky (ve smyslu vybraných kapitol z národních dějin) ve výuce dějepisu na druhém stupni základních škol hodnotím jako vhodnou formu motivace žáků k zájmu o historii. Také v ní vidím velký potenciál pro

odpoutání se od zažitých stereotypů prezentace dějepisného učiva. Regionální historie má však také důležitý výchovný význam, který tkví možnosti formovat hodnoty žáků.

9 SUMMARY

Chodland is region located in the southwest of the Czech Republic to the borders with Germany. Chodland with its center- town Domažlice has distinctive independent character. There are 11 famous Chods settlements: Drazenov, Chodov, Klicov, Klenci pod Cerchovem, Chodska Lhota, Mrakov, Pocinovice, Postrekov, Straz, Tlumacov, Ujezd.

This thesis consists of eleven chapters. The history of chod rebellion which started in 1692 and ended in 1695 is described in the theoretical part of this thesis. Chods are inhabitants of Chodland and they were subjects of Czech king which brought them some privileges. These privileges played important role in history of this region. Chod rebellion started with dispatching a chod mission to Vienna, continued with Chods stopping statute labour and culminated in 1695 when the leader of defiant peasants Jan Sladky - Kozina was executed.

The other part of this thesis focuses on didactic applications created for practicing gained knowledge about this problematic in enriching and attractive process. Provided regional topic is applied in various didactic activities and games which are created according to the Framework Educational Programme. Some experiential activities are also part of this thesis. For example the dramatized performance of chod rebellion.

Today Chodsko is a quiet, green, scenic region, well-known throughout the Czech Republic for its eventful history and typical dialect, songs and dances. This is the region where beautiful Chod costumes and Chod pottery can be seen and where the folk traditions are kept.

10 PRAMENY A LITERATURA

Literatura:

BAAR, J. Šimon. HRUŠKA, J. František, TEPLÝ, František. *Chodská čítanka*. 1. vyd. Vyškov: F. Obzina, 1927.

BRANDEJS, Čestmír. *Didaktické podněty k výuce českých dějin období 1526-1848*. Vyd. 1. Hradec Králové: Historický ústav FF UHK, 2007. 156 s. ISBN 978-80-86845-00-5

DVOŘÁKOVÁ, Alena. *Chodsko*. 1. vyd. Praha: freytag & berndt Praha, 2012.

JANEČKOVÁ, Jitka. „Druhý život“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích. **In:** *Minulostí západočeského kraje XLII (2007)*. Plzeň: Alibisinternational, 2007, s. 153- 234. ISBN 80-86971-51-3.

JÍLEK, Václav. Deset kapitol o Jiráskových Psohlavcích. **In:** *Sborník Vyšší pedagogické školy v Plzni: Jazyk a literatura. 2. [sv.]* 1. vyd. Praha: SPN, 1959. s. 212-216.

JIRÁSEK, Alois. *Psohlavci: Historický obraz*. 4. vyd. Praha: Odeon, 1968.

KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. vyd. 1. Klenčí pod Čerchovem: Obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7

KRAMAŘÍK, Jaroslav. *Kozina a Lomikar v chodské lidové tradici*. 1. vyd. Praha: Academia, 1972.

KUPILÍK, Václav. *Slavná chodská tradice*. Praha: Sdružení rodáků a přátel Chodska a Pošumaví - Psohlavci v Praze, 2011. ISBN 978-80-904937-1

MAUR, Eduard. *Chodové: historie a historická tradice*, 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1984.

MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989.

NĚMCOVÁ, Božena. *Obrazy z okolí domažlického*. Praha: F. Topič, 1912.

PROVAZNÍK, Jaroslav. *Dítě mezi výchovou a uměním. Dramatická výchova na přelomu tisíciletí*. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2008. ISBN 978-80-903901-2-6.

ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*, 1. vyd. Plzeň : Krajské nakladatelství, 1968.

ROUBÍK, František. *Boj chodského lidu*, 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962.

ROUBÍK, František. *Dějiny Chodů u Domažlic*. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931.

TABRERY, Karel. Psohlavci, Nezrealizovaný film francouzského režiséra Léona Poiriera. **In:** *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis XXII (2000)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000, 99- 116, ISBN 80-244-0203-3.

TEPLÝ, František. *Chodové ve sporu s Lomikary*. Vyškov: F.Obzina, 1926.

TEPLÝ, František. *Ze života J. Š. Baara*. Praha: Novina, 1937.

VALÍŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

VRBA, Jan. *Chodsko : průvodce krajem, dějinami jeho lidu a komentář k "Chodským rebeliím"*, 2. vyd. V Praze: Česká grafická Unie, 1946.

VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Selské ballady : básně*. 3. vyd. Praha: J. Otto, 1909.

VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. 35 s. ISBN 80-7020-121-5.

WEISEL, G. Leopold. *Der Chodenprozess*. Panorama, 1848. *Aus dem Neumarker Landestor : die Volkskunde eines Aufklärers*, herausgegeben von Josef Blau. Reichenberg: F. Kraus, 1926.

WINKELBAUER, Thomas. Lichtenštejnové jako "šlechta neznající hranice". Náčrt majetkového vývoje pánů a knížat lichtenštejnských v dolních Rakousích a na Moravě v rámci politických dějin. **In:** *Kultury na hranici - Jižní Čechy, Jižní Morava*. Weinviertel: Wien, 1995, s. 215-222.

Internetové zdroje:

<http://www.domazlice.info/o-domazlicich/hranicni-mesto-domazlice.html> (13. 4. 2013)

http://www.domazlice.info/modules/zpravodajstvi/zpravodajstvi_nazor.html?nazor=ano&clanek_id=2580&vsechny=ne&nazor_zob%5B%5D=111 (15. 4. 2013)

<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php> (25. 5. 2013)

<http://natura.baf.cz/natura/1995/6/9506-1.html> LÁDKOVÁ, Lenka. *Kozina a Lomikar: pověst a skutečnost*. (30. 4. 2013)

<http://www.muzeum-chodska.com/cz/chodsky-hrad/o-hradu> (18. 3. 2014)

<http://abicko.avcr.cz/archiv/2000/2/obsah/frantisek-roubik.html> HOFFMANNOVÁ, Jaroslava. (9. 3. 2014)

<http://www.loutkar.eu/index.php?h&id=2010017> REZKOVÁ, Jana. (24. 6. 2014)

<http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/psohlavci-v-operni-podobe.html> (10. 10.2013)

<http://www.matematika.webz.cz/ostatni/?s=kozinova> (20. 4. 2014)

<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf> (23. 5. 2014)

<http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp> (24. 5. 2014)

Učebnice:

Dějepis 8, Olomouc: Prodos. 2009. ISBN 978-80-7230-231-4, str. 42.

AUGUSTA, Pavel. HONZÁK, František. PEČENKA, Marek. *Dějiny novověku. I. díl. 2.* vyd. Praha: SPL-Práce, 2006. s. 27. ISBN 80-86490-82-3

ČAPKA, František. *Dějepis 8*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2003. str. 14- 15. ISBN 80-7183-305-3

KOSTLÁN, Antonín. *Historie. 1, Novověk : 1492-1695 : Učebnice dějepisu pro základní*

školy a víceletá gymnázia. 1. vyd. Praha: Scientia, 1994. 119 s. ISBN 80-85827-71-9

LINHART, Jiří. et al. *Dějepis 6 : učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 2. vyd. Plzeň: Fraus, 2013. 152 s. ISBN 978-80-7238-545-4

PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Lidé v dějinách, Raný novověk*. Praha: Fortuna, 1997. str. 58. ISBN 80-7168-361-2

VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis 7 pro základní školy: středověk a raný novověk*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. 152 s. ISBN 978-80-7235-373-6.

11 PŘÍLOHA

Textové přílohy

č. 1: Soupis privilegií a majestátů udělených Chodům českými králi

Zdroj: ROUBÍK, František. Dějiny Chodů u Domažlic. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931. s. 329.

Byly to tyto listiny:

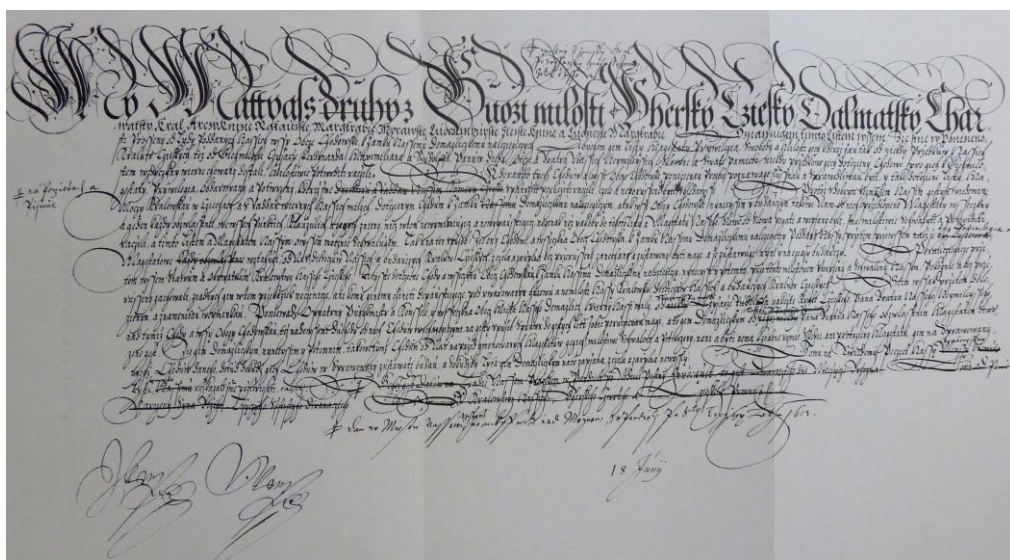
1. 18. IV. 1332 - Rýnský falckrabí Jindřich potvrzuje Chodům privilegium Jana Lucemburského ze dne 16. III. 1325. (Originál tohoto Janova privilegia tehdy již Chodové neměli.)
2. 4. X. 1342 - Markrabí Karel stanoví Chodům roční berní 24 hřiven stříbra.
3. 17. VI. 1359 - Karel IV. zakazuje šlechticům usazovati se v chodských vsích.
4. 27. XII. 1360 - Karel IV. potvrzuje Chodům Janovo privilegium z roku 1325.
5. 24. VIII. 1388 - Václav IV. zastavuje chodskou rychtu Oldřichovi z Mírkova.
6. 12. VI. 1396 - Václav IV. potvrzuje Chodům privilegia z 1. 1332 a 1360.
7. 14. VII. 1396 - Václav IV. potvrzuje Chodům privilegium z roku 1342.
8. 11. V. 1404 - Václav IV. zakazuje utiskovati Chody proti jejich starým právům.
9. 2. V. (1404?) - Václav IV. zakazuje utiskovati Chody.
10. 3. XII. 1415 - Václav IV. potvrzuje Chodů privilegium o roční berni 24 hřiven stříbra a ustanovení o dovážení dříví.
11. 1. I. 1421 - Zikmund potvrzuje Jaroslavovi z Blahotic koupi rychty chodovské.
12. 6. V. 1454 - Ladislav potvrzuje Chodům předešlá královská privilegia.
13. 28. VI. 1454 - Ladislav potvrzuje Buškovi z Vlkánova koupi rychty chodovské.
14. 13. II. 1456 - Bušek z Vlkánova prodává Chodům rychtu chodovská.
15. 31. XII. 1458 - Jiří Poděbradský potvrzuje Chodům předešlá privilegia.
16. 3. VI. 1465 - Jiří Poděbradský zakazuje utiskovati Chody.
17. 15. I. 1475 - Vladislav potvrzuje Chodům předešlá privilegia.
18. 14. VIII. 1482 - Vladislav zakazuje utiskovati Chody.
19. 28. IX. 1489 - Vladislav potvrzuje Chodům držení rychty chodovské.
20. 14. III. 1523 - Ludvík potvrzuje Chodům předešlá privilegia a osvobozuje je od placení cel a mýt v zemi.
21. 17. V. 1528 - Ferdinand I. potvrzuje Chodům předešlá privilegia a osvobozuje je od placení cel a mýt v zemi.
22. 13. III. 1549 - Ferdinand I. potvrzuje Chodům předešlá provolena.

23. 14. IV. 1567 - Maxmilián II. potvrzuje Chodům předešlá privilegia.

24. 18. VI. 1612 - Matyáš potvrzuje Chodům předešlá privilegia.

č. 2: Privilegium pro Chody z roku 1612 vydané císařem Matyášem

Zdroj: ROUBÍK, František. Dějiny Chodů u Domažlic. Praha: Ministerstva vnitra Republiky Československé, 1931.

č. 3: Ukázka z díla Jaroslava Vrchlického Balada o smrti Jana Koziny

Zdroj: BAAR, J. Šimon. HRUŠKA, J. František, TEPLÝ, František. *Chodská čítanka*. 1. vyd. Vyškov: F. Obzina, 1927. s. 229.

Balada o smrti Jana Koziny

slov,
sirotou každý z nás.

...

Ó přesmutná to novina,
ji zná už každá ves,
že dobrý náš Jan Kozina
pod rukou kata kles'!

Ti páni mají ve řadrech
jen kámen
nebo troud,
že mohli nám jak na
posměch
ten hrozný vyřknout soud.

Vším zní ta smutná novina,
ji zná už každá ves,
že dobrý náš Jan Kozina
pod rukou kata kles'.

Ó Plzeňské ty náměstí,
nám v žilách tuhla krev!
Co v naše velké neštěstí
je veliký náš hněv?

...
Co platny naše výsady?
Co pergamenů sta?
Když nešlo to, ach, bez zrady
a ve všem byla msta!

Však rok a den to pouze jen,
Bůh tak to nenechá!
Na věčný soud jde
Lamingen,
to naše útěcha!

Nic - zrno padlé pod žernov,
nic - udupaný klas!
Jen vzlyk a pláč, nemáme

č. 4: Ukázka z Obrazů okolí domažlického Boženy Němcové

Zdroj: NĚMCOVÁ, Božena. *Obrazy z okolí domažlického*. Praha: F. Topič, 1912. s. 60-63.

lákově, devadesátileté čilé stařeně. Jak mi všickni dosvědčovali, dělá si posud všecko sama, pere, vaří, chodí na trávu a sama záplatuje. Sluch má prý tak dobrý, že slyší za humny vozem jet.

Vysoké stáří není zde nic neobyčejného. V zimě rok, co umřel v jedné vesnici sto a tříletý starec, který dělal v poli, slyšel a viděl, a na podzim při česání ovoce na hrušku vylezl a ovoce česal jako mladý chlapec.

Když jsme již hodnou chvíli všelicos povídali, ptá se mně stará: „A jestli pak slyšela paní o našem Kosinovi?“ — „Něco jsem slyšela, ale nevím, zdali to pravé. Vy to budete ovšem nejlépe vědět, když byl Kosina odtud.“ — „Ba to že byl, tamhle z toho statku,“ ukazovala na jeden statek v dole. „Chcete-li, budu vám tu nešťastnou příhodu povídat.“ — „Povídejte, budu ráda poslouchat.“ — „Nechte mne povídat, bábo, vy začnete zas od konce,“ namítal syn. — „Jen mne nech, Honzo; ona mi bude paní rozumět.“ Druzí také na sedláka křičeli, aby bábě radost nekazil, a on ji musel nechat. Když si odkašlala, začala, jak jí syn radil, od začátku.

„Za starých časů byli prý ti naši sedláci tuze váženi, měli velké svobody, a čeští králové je měli v lásce, protože byli bedliví, věrní a do boje jak oheň. Někde až tuze daleko je město a to se jmenuje Mediolán; tam prý táhl jednou německý císař a chtěl je rozbořit, proto že ho nechtěli tamnější lidé poslouchat. Český král mu šel na pomoc a s nimi šli také naši Chodováci. Před tím městem je řeka, tam se položili, ale nemohli

60

pravním místě, obrátil se k pánům, mezi nimiž také Lamingar byl, a zvolal: „Lamingare! do dne do roka tě zvu na soud boží!“ Na to neřekl již nic a byl odpraven. Jeho paní byla mezi našinci, kteří pro rychtáře tuze želeli, a že ukrutně plakala a nařikala, obklopilo ji panstvo, a když mdlobou sednout musela, házeli jí do klína krony (tolary). Ale ona je vyhodila zase na zem a odpověděla, že „jejich peněz nechce, ty že jí muže nenahradí.“

Od toho dne nebyl Lamingar nikdy sám, ale když se schyloval rok ku konci a on posud zdrav byl, začal si dělat z Kosinova vyzvání smích. Byl rok; a den na to, poslední to určité lhůty, dal připravit Lamingar hostinu a sezval přátely své, by jej s nimi prohejřil. Když bylo po hostině a již se víno pilo, podepře se Lamingar o lenoch vycpáné sesle a povídá se smíchem: „Ha, ha, Kosino, rok a den je, a já jsem posud zde!“ To dořekl, zčernal, svalil se na zem a vic nezdechl.“ —

Stařena se zamlčela a po nás šel mráz. Všickni mlčeli jako pěny, a muži podepřené hlavy v dlaních hleděli zádumčivě k zemi. „Ten tam nahoře soudí spravedlivě!“ řekl tiše hospodář a zvedl temné oko k modré obloze.

Sesle, s které Lamingar spadl, dlouho v zámku schována byla; ale v pokoji, co umřel, nechtěl žádný přebývat. Měl tři sestry, a ty daly na usmíření po jeho smrti tři kamenné kříže a tři kapličky na třech vrchách postavit. Okolo jednoho jsem šla; v dole je čtyřhranný postavec, na něm kulatý sloupek a nahoře nízký křížek. Na postavci je vy-

62

nijak města dobyt. Mezi Chody byl jeden jménem Psutka (podnes jsou v jedné vesnici zde Psutkové); ten stál u té řeky na stráži, díval se na město a přemýšlel, jak by je bylo možná dostat. Tu vidí u městské zdi psa, i myslí si: „Ten pes je z města, kterak se dostal ven?“ I nepustil již více psa z očí a po chvílce viděl, kudy leze zpátky. Hned to oznámil našemu králi, pustili se přes řeku, a když viděli, že je možná tou dírou se do města dostat, pokusili se o to a tak šťastně město přemohli. Tenkrát dostali naši za to, že byli tak statní, a Psutka, že to vypátral, listy zlatými slovy psané, dostali velká práva a svobody; patřili sice k městu, ale byli svobodni. Od té doby jim přezdívali Psohlavci, a to jméno nám podnes zůstalo. Jaký čas od té doby až k nešťastné příhodě s Kosinou uplynul, to vám říci nemohu, ani kterak se to stalo, že obec naše v poddanství přišla. Na Trhanovský zámek, půl hodiny odtud, přišel pán z ciziny, jménem Lamingar. Ten chtěl, aby mu sedláci robotovali. Tenkrát byl našim rychtářem Kosina; jak to nařízení přišlo, postavil se proti tomu a stál za všechny, nechtě přivolit, aby svá práva a svobodu zadali. Ale Lamingar ho vyhlásil za buřiče a odsoudil k smrti.

Když byl v Klatovech k popravě veden, zvony začaly samy od sebe zvonit; a tu si měli hned ti zatvrzelí pánové pomyslit, když se takový zážrak stal, že tomu Pánbůh nechce, ale oni na to nedbali; jen lidé ho litovali. Kosina šel k smrti hrdinsky a celou cestu si zpíval. (Píseň ta se prý dosud v okolí pamatuje.) Když stál již na po-

61

tesáno jméno Ježíš a počet r. 1680. Za nějaký čas ty sestry prodaly panství hraběti Stadionovi a táhly jinam.

„Kterak jsem vám to, paní, povídala,“ ozvala se zase stařena, „tak mi to vypravovala jedna selka, která byla 105 let stará. Ta to slychala od jiných pamětníků; ostatně ví o tom každé dítě zde. Také mi říkala ta stará, až bude zase jednou vojna, že nevyhrajou naši, dokud nepřijdou k tomu Psohlavci (nebo také buláci, co mají bílé šarky a na ramenou bílé šňůrky). Ale ona asi již žádná vojna u nás nebude,“ dokončila stará řeč. — „Ba ani nechceme, aby jaká byla; svatý pokoj!“ ozvali se druzí.

„Č. V.“ z 9./VI. 1846, č. 46.

15.

Mnohý nezakusil té rozkoše sedět za parného dne pod košatým stromem na drnu a dívat se zelenými větvemi k modré obloze. Blaho a volno bývá člověku v tom okamžení, a myšlenky jeho brzy se smělým volným ptáčetem vzhůru vznášejí, brzy tiše jedna druhou honí, jako obláčky, které na blankytném nebi jako bílé labutě plují.

Nedávno hovila jsem si tak libě pod květnou lipou; kam oko pohlédlo, všude se zelenalo. Steré různozníčí hlasy ptactva se ozývaly se všech stran, a země, ta krásná panna, zdálo se, že v zamýšlení poslouchá. Tu se přitoulá větřík, věrný záletník

63

č. 5: Ukázka z Jirákových Psohlavců (scéna z Kozinovy popravky)

Zdroj: JIRÁSEK, Alois. *Psohlavci: Historický obraz*. 4. vyd. Praha: Odeon, 1968. s. 252 a 253.

Chtěli, aby zůstala, aby dále nechodila. Ale jako by nové síly nabyla, vstala zas a kráčela dále smutnou cestou. Vyšli Pražskou branou ven, kráčeli nynějším předměstím, tenkrát skoro samými zahradami. Byl jasný, studený den. Průvod ohromného množství lidu, nabyv volnosti, rozlil se v šíř a mnozí chvátali napřed k výšince, kde se vypínala šibenice. Kolem ní se rozestavilo vojsko a utvořilo čtverhran. V prostore té, zrovna proti šibenici, v čele vojenského šiku radní pánové, úředníci, důstojníci na koních a mezi nimi krajský hejtman Hora; jemu po boku Lamminger, svobodný pán z Albenreuthu. Šlechtic zahalen tmavošedým pláštěm rozmlouval s krajským hejtmanem. Pihovatá tvář trhanovského pána byla jako jindy, přibledlá, klidná. Ale pak prudčeji zamrkaly jeho světlé řasy, když do čtverhranu vstoupil odsouzenec.

Lamminger ho bystře pozoroval a nespustil s něho oka. Kozina kráčí pevně, nic není zničen — tvrdá hlava! Klidně vyslechl rozsudek znova čtený. Nastala chvíle rozloučení. Objímá ženu, matku, děti, líbá je — Lammingerovi se ani sval ve tváři nehnul, když pohlížel na ten srdcelomný výjev, na zármutek chodských žen, když pláč malých dětí dorážel až k němu.

On jen Kozinu pozoroval a bedlivým zrakem stopoval jej, an odtrhnul se od své rodiny, kráčel k šibenici. Krok mu nevázne, neklesá, mužně a vzpřímeně jde, a teď políbiv kříž knězem mu podaný, stoupá pevnou nohou na žebřík, tam, kde na něj kat a smrt čekají. Kolkolem zavládlo hluboké, mrtvé ticho. Tisícové lidí hleděli tam upřeně, sotva dýchali. Studený vítr vál a čepeřil pánům peří na kloboukách, a přinesl odtamtud, odkud dvě Chodky děti Kozinovy odnášely, srdcervoucí výkřik. O starou matku se tam mdloba pokouší. Než pojednou se stařena vztyčuje jakoby vzpružena a dívá se tam —

Odsouzenec, stanuv pod šibenici, pohlédl kolem po městě dole a dál krajem a zrak jeho se mihem otočil, spočinul na nesčetném množství lidu, jež jako živé jezero obklopovalo smutný vršek. Zahlédl zarmoucené krajany ve čtverhranu vojska; z nich přemnohý

252

zatínal pěsti; všem se kalily oči a ne jeden vzlykal hlasem jako jiskra. Zahlédl je, zahlédl i ženu, matku, ale teď — hledí tam k pánům. Poznal tam toho na vraném koni, poznal Lammingera, jenž se žebříku oči nespouští. Kozina se vzpřimil — podíval se mu do tváře jako tenkrát na rychtě u Syků. A slyš! Všemi to trhlo; páni, kat, všichni jako zmateni.

»Lomikare!« volal Kozina zvučným hlasem, jenž se chvěl posledním, hlubokým vzrušením, a v tu chvíli zněl hrozně. Naposled se mihla červeň bledým lícem, naposled oko vzplanulo.

»Lomikare! Do roka budeme spolu stát před soudní stolicí Boží, hin se hukáže, hdo z nás —«

Vtom se velící důstojník vzpamatoval. Obnažený kord jeho se zaleskl vzduchem, kat podtrhl a Kozinův hlas umkl. Jana Sladkého, nazvaného »Kozina«, nebylo na živu.

Krajský hejtman všecek popuzen tím, co se stalo, promlouval k panu Lammingerovi. Ten, na smrt bledý, naslouchal, sotva však co věděl z hejtmanovy řeči. Na jeho rtech se chvěl podivný úsměv. Teprve když krajský hejtman podotekl, že všechen lid upírá na ně své zraky, vzpamatoval se.

Oko jeho pohlédlo na šibenici.
»Visí,« pravil a vydechl sobě; pak otočil koně. Kolem tisícové klečeli a modlili se s knězem za nebožtíka.

Nejen tam ze čtverhranu, kde byli krajané popraveného, ale i ze zástupu bylo slyšeti pláč a vzlykání. A jak páni se vraceli zástupy zpět do města, zaslechl Lamminger divné řeči. Slyšel i viděl, jak si na něj ukazují, jak ze zástupu výkřiky se ozývají:
»To je on! To je ten katan! Ten ho dal popravit!«
»Jak tam dopadne, kam ho Kozina zval!«
»Za rok a den! Slyšeli jste? Do roka, urozený pane!«
Páni bezděky pobízeli své koně do klusu.

*

253

Obrazové přílohy

č. 1: Rozloha Lamingenovského panství pře jeho prodejem r. 1697

Zdroj: Zdroj: MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku Svobodné slovo, číslo 20.

Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 8.

č. 2: Znak Chodů

Zdroj: <http://chodskypes-asker.webnode.cz/chodsky-pes/> (25. 3. 2014)

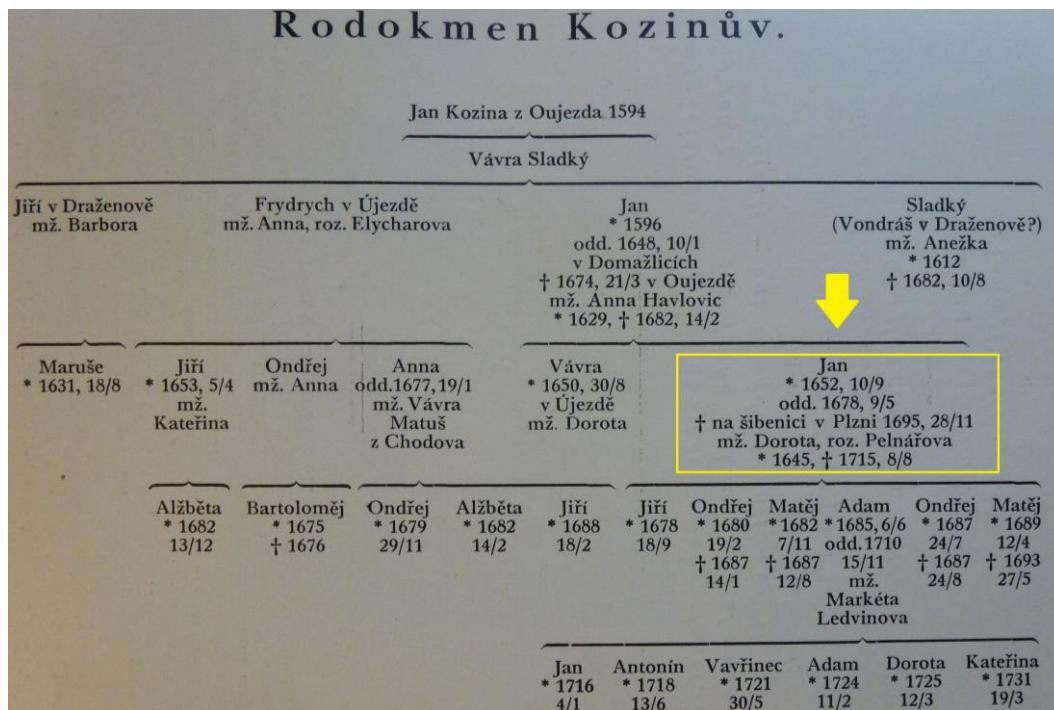

č. 3: Rodokmen rodu Sladkých v Újezdě v sedmáctém století

Zdroj: BAAR, J. Šimon. HRUŠKA, J. František, TEPLÝ, František. *Chodská čítanka*. 1. vyd. Vyškov: F. Obzina, 1927. s. 224.

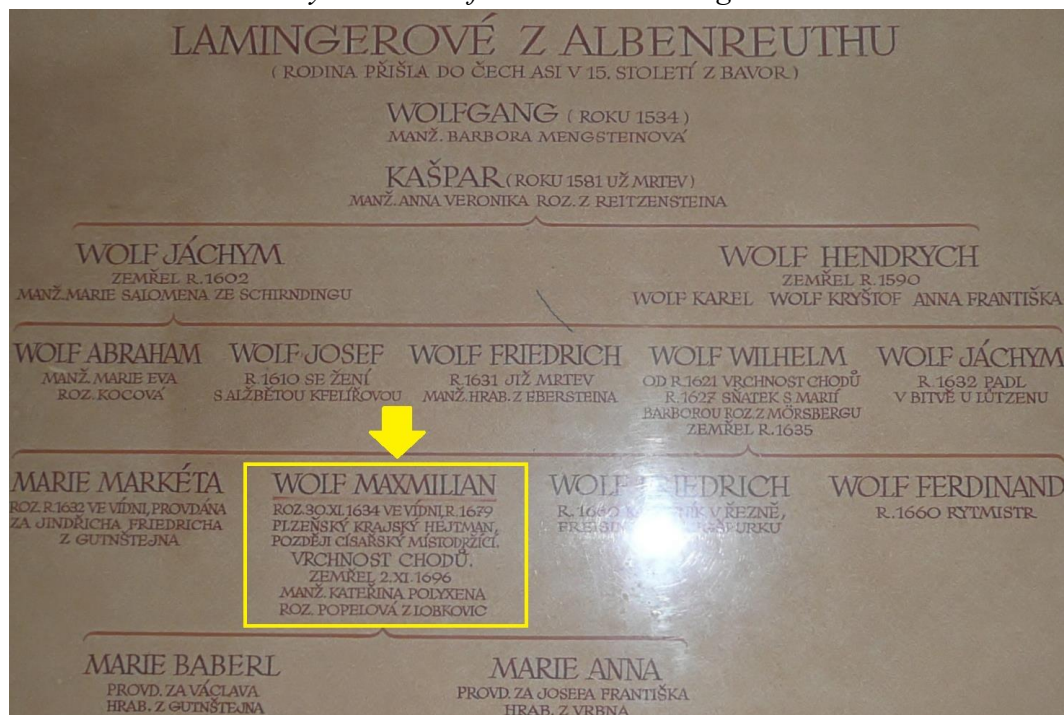
Pozn.: Ve žlutém rámečku zvýrazněn Jan Sladký Kozina- vůdce chodského povstání.

č. 4: Rodokmen rodu Lamingenů z Albenreuthu v 17. století

Zdroj: Foto autorka, 24. 4. 2014

Pozn.: Ve žlutém rámečku zvýrazněn Wolf Maxmilián Lamingen

č. 5: Kozinův statek s Pamětní síní Jana Sladkého Koziny v Újezdě (vstup)

Zdroj: Foto autorka, 24. 4. 2014

č. 6: Kozinův statek s Pamětní síní Jana Sladkého Koziny v Újezdě (pohled zepředu)

Zdroj: Foto autorka, 24. 4. 2014

č. 7: Kozinův statek s Pamětní síní Jana Sladkého Koziny v Újezdě (expoze)

Zdroj: Foto autorka, 24. 4. 2014

č. 8: Památník Koziny na vrchu Hrádek u Újezda

Zdroj: Foto autorka, 24. 4. 2014

č. 9: Socha chodského psa „Chodyho“ na Hrádku

Zdroj: Foto autorka, 24. 4. 2014

č. 10: Pamětní deska za branou Plzeňského Prazdroje, kde se dříve nacházelo popraviště

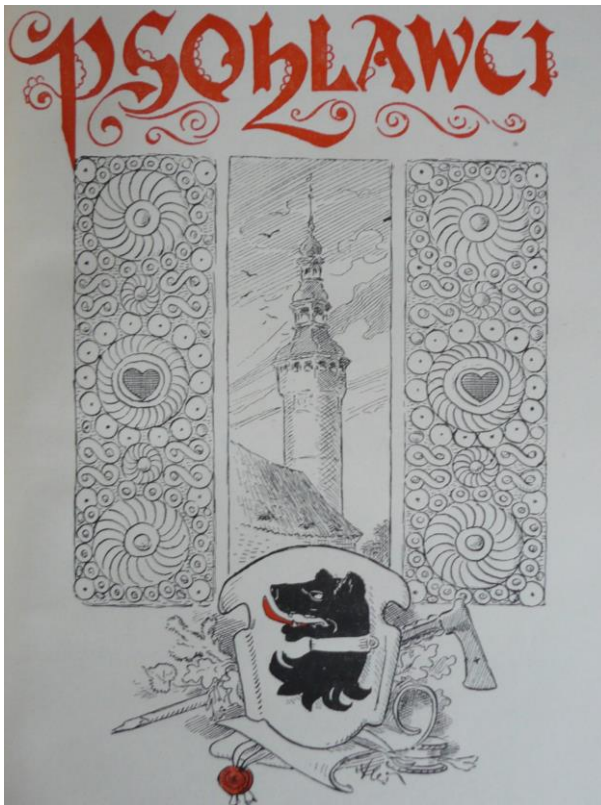
Zdroj: Foto autorka, (4. 5. 2014)

č. 11: Foto titulní strany románu Psohlavci z roku 1921

Zdroj: Foto autorka, (25. 8. 2013)

č. 12: Příklad ilustrace z románu Psohlavci vyhotovené Mikolášem Alešem

Zdroj: JIRÁSEK, Alois. *Psohlavci: Historický obraz*. 4. vyd. Praha: Odeon, 1968. s. 15.

č. 13: Pracovní záběr z filmování Psohlavců v roce 1931

Zdroj: MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku Svobodné slovo, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s 36.

č. 14: Psohlavci v hudbě, notový zápis I. jednání opery Psohlavci Karla Kovařovice a Program Národního divadla z 24. dubna 1898

Zdroj: Foto autorka, (24. 4. 2013)

